

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 9 Issue 1, p. 175-198, March 2017

DOI Number: 10.9737/hist.2017.519

Filozof Kral II. Friedrich: Kutsal Roma-Cermen İmparatoru II. Friedrich (1194-1250) ve İslam Bilim Mirası

Philosopher King Frederick II: Holy Roman Emperor Frederick II (1194-1250), and Islamic Education Heritage

Yrd. Doç. Dr. Yusuf YILDIZ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi - Bolu

Öz: Bu çalışmanın amacı, Kutsal Roma Cermen İmparatoru II. Friedrich'in İslam bilim mirasına ilgisini ve bu ilginin batı aydınlanmasındaki rolünü araştırmaktır. Sıradışı kişiliği ve yaşamıyla "stupor mundi" (dünya harikası) ünvanıyla tanınan II. Friedrich, faaliyetleri ölümünden sonraki bütün zamanlarda da tartışma konusu olan bir hükümdardır. Bu tartışmalardan biri de Müslüman dünyasıyla ilişkileri bağlamında olmuştur. Çünkü o, önemli bir Müslüman nüfusu da barındıran annesinin memleketi Sicilya'da yetişmiştir. Çocukluğunda burada İslam kültürünü tanıma imkânı bulan II. Friedrich, zamanla bu kültüre ve Müslümanlara karşı hayatı boyunca sürececek bir sempati geliştirmiştir. İmparatorluk tahtına oturduktan sonra papanın ve fanatik Hristiyan dünyasının sert tepkilerine rağmen Müslümanlara karşı hoşgörülü bir siyaset izlemiş, onlarla dostluklar kurmuştur. Esasında onu diğer Ortaçağ Avrupa hükümdarlarından farklı kılan en önemli özelliği, o günkü dünyada en ileri seviyede olan İslam bilim mirasına duyduğu yoğun ilgidir. İmparator, hem Eski Yunan bilimlerinin geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi suretiyle ortaya çıkan bu mirasa ait birçok Arapça bilimsel eseri Latince'ye tercüme ettirmiş hem de Müslüman bilginlere çeşitli bilimsel sorular sorarak Avrupa'ya yoğun bir bilgi transferi sağlamıştır. Bu nedenle II. Friedrich, Batı aydınlanmasının öncülerinden sayılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: II. Friedrich, Batı aydınlanması, İslam Bilim Mirası, Sicilya Müslümanları

Abstract: The aim of this paper is to examine the interest of Frederick II. in the Islamic education heritage, and the role of this interest in the Western enlightenment. Frederick II, who was known as "stupor mundi" (the wonder of the world), with his extraordinary character and life was a ruler whose activities were the subject of discussions after his death too. One of these discussions relates to his relations with the Islamic world. He grew up on the island of Sicily, the homeland of his mother, which was also the home to a significant number of Muslim population. Frederick II had the opportunity to experience Islamic culture and developed attachment with Muslims, which persisted for all of his life. Despite the violent reactions of the Pope and the Christian World, he not only pursued a tolerant policy towards Muslims, but he also became friends with them. Actually his most important characteristic, that distinguished him from the other medieval European rulers, was his intense interest in the Islamic education heritage. The emperor translated several Arabic works created by the enrichment of the ancient Greek sciences, into Latin, furthermore, he asked some Muslim scholars various scientific questions. In this way, he made sure that knowledge of the East flowed to the West. Therefore, Frederick II is considered one of the pioneers of the Western enlightenment.

Keywords: Frederick II., Western enlightenment, Islamic education heritage, Muslims of Sicily.

Giriş

Kutsal Roma-Cermen İmparatoru II. Friedrich'in (1194-1250) Avrupa Tarihi'nin en sıradışı hükümdarlarından olduğu kabul edilmektedir. İmparator, hem kendi zamanında hem de öldükten sonraki bütün zamanlarda karakteri, faaliyetleri ve fikirleri nedeniyle büyük

spekülasyonlara neden olmuş, özellikle dini düşüncesi hiçbir zaman tam olarak anlaşılammıştır. II. Friedrich'in bütün yaşamı boyunca inancının sağlamlığı konusunda şüphe duyulmuş, papalığın dini kurallarını sürekli çiğnediği için birçok kez kiliseden afaroz edilmiştir.¹ II. Friedrich hakkındaki dini bağlamdaki şüpheler, daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Örneğin ünlü İtalyan Şair Dante (ölm. 1321), II. Friedrich'den hiç emin olamamıştır. Bir eserinde onu, şovalyelik erdemlerine sahip en iyi örnek olarak gösterip övse de, meşhur “İlahi Komedi”sinde zındıklar için ayrılan cehenneme gidecekler sınıfına dâhil etmektedir. Başka inançlara tahammülü olmadığını bildiğimiz Martin Luther² (ölm. 1546) ise, II. Friedrich'den nefret etmiştir.³

Ancak II. Friedrich, kendi devrinde “*stupor mundi*” (dünya harikası) ve “*kültürler arasındaki imparator*” olarak da adlandırılmıştır. II. Friedrich'deki bilgeliği ya da aydınlanmacı ruhu daha sonraki dönemlerde de fark edenler olmuştur. Mesela Alman Filozof Friedrich Nietzsche (ölm. 1900), bir eserinde mücadelenin ve yaratıcı-özgür düşüncenin önemini altını çizirken Alcibiades, Ceasar ve Leonardo da Vinci gibi şahsiyetleri, zafer kazanmak ve heyecan uyandırmak için seçilmiş esrarengiz insanlar olarak görmekte ve bunlara “*zevkime uygun ilk Avrupalı*” dediği II. Friedrich'i de dâhil etmektedir.⁴ Nietzsche, yozlaştırılan Hristiyanlığı eleştirdiği “*Antichrist= Deccal*” isimli eserinde ise, kendi dönemindeki kilise hegemonyasının vücut verdiği kemikleşmiş dinsel tabuları kıran biri olarak II. Friedrich'e hayran kalmaktadır. Hatta ünlü filozof, bu tabulardan biri olan Avrupa'daki Müslüman düşmanlığı bağlamında onun çok farklı düşündüğünü şöyle vurgulamaktadır: „*Roma (Katolik Kilisesi) ile amansız bir mücadele! İslam'la barış, dostluk, Alman krallarından o büyük özgür ruh ve dahi II. Friedrich, böyle hissetmiş ve yapmıştır.*”⁵

Çok farklı bir hükümdar olan ve bugün bile hala “*stupor mundi*” olarak adlandırılan Friedrich'in yukarıda sözünü ettiğimiz sıradışılığı, birçok alanda olduğu gibi, İslam kültürüyle olan ilişkilerinde de belirginleşmektedir. İmparator, bütün hayatı boyunca Müslümanlarla iyi ilişkiler içinde olmaya gayret etmiş, bir bilim dostu olarak özellikle Müslüman bilginlere ve bilimlerine büyük ilgi duymuştur. Elinden geldiğince eski Yunan bilimleriyle zenginleştirilen İslam bilim mirasını, Batı'ya taşımaya çalışmıştır.

Bugün araştırmacıların, II. Friedrich dönemine büyük ilgi göstermelerinin nedenlerinden biri de budur. II. Friedrich, baba tarafından Alman olduğu için batıda, özellikle de Almanya'da, genel olarak onun dönemi konusunda detaylı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların önemli bir bölümü, imparatorun, İslam dünyası ve İslam kültürüyle olan münasebetlerini ele almaktadır. Çünkü II. Friedrich, Ortaçağ'dan beri İslam kültürüyle öyle ilişkilendirilmiştir ki bugün bazı batılı araştırmacılar, imparatorun Müslüman olup olmadığını

¹ Joseph Farrel, *Sicily. A Cultural History*, Oxford 2012, s. 27. Dante, kendi dini anlayışına uymayanları “İlahi Komedi” isimli eserinde zındıklar cehennemine göndermektedir. Hatta İslam peygamberi Hz. Muhammed'in bile o cehennemde bulunduğunu iddia edecek kadar ön yargılı tutumunda ileri gitmekte ve radikalleşmektedir.

² Martin Luther, Katolik kilisesine karşı çıkıp Avrupa'da dinde reform hareketini başlatarak aydınlanmaya katkıda bulunmuş, hatta aydınlanmanın önünü açmıştır. Fakat Luther, kendi kurduğu mezhebe uymayanlara asla hoşgörülü, önyargısız ve saygılı bakmamıştır. Ona göre İslam, zındıklıktır; Müslümanlar, özellikle o dönemde Avrupa'yı tehdit eden Türkler ve İslam'ın peygamberi Hz. Muhammed deccaldır. Osmanlı Sultanı ile Papanın “dinsizliği” arasında fark yoktur. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Johannes Ehmann, *Luther, Türken und Islam. Eine Untersuchung zum Türken- und Islambild Martin Luthers (1515-1546)*, Gütersloh 2008. Luther'in Türkler ve İslam hakkındaki düşünceleri için ayrıca bkz. Yusuf Yıldız, *Osmanlı-Habsburg İlişkileri. Kânûnî-Şariken-Busbecq*, Ankara 2013, s. 117-121.

³ Ian Almond, *Two Faiths, One Banner: When Muslims Marched with Christians Across Europe's Battlefields*, London/New York 2009, s. 55.

⁴ Friedrich Nietzsche, *Jenseits von Gut und Böse. Vorspiel einer Philosophie der Zukunft*, Leipzig 1886, s. 123.

⁵ Friedrich Nietzsche, *Götzendämmerung. Der Antichrist. Ecco Homo. Gedichte*, mit einem Nachwort von Alfred Baumler, Stuttgart 1954, s. 279.

ya da Müslümanların dostu olup olmadığını sorgulamak için bile özel çalışmalar yapmışlardır.⁶ Bu konuyu bizim açımızdan ilginç kılan en önemli neden ise II. Friedrich'in İslam bilim mirasına ilgisi, daha doğrusu aydın bir şahsiyet olarak, evrensel olan bilimi, başka bir dinin ve kültürün temsilcilerinden dahi alarak kendi memleketine kazandırma gayretine girecek bir ruhi olgunluğa erişmiş olmasıdır.

Fakat ilginçtir ki, bu konu, Türkiye'de hemen hemen hiç ilgi uyandırmamış, araştırılmamıştır. Bildiğimiz kadarıyla II. Friedrich'in İslam dünyasıyla olan münasebeti hakkındaki tek ciddi çalışma, Karamuk Gümeç'in "*II. Friedrich von Hohenstaufen'in İslam Dünyası ile İlişkileri ve Arapça Kroniklere Yansıması*" isimli makalesidir.⁷ Birçok Arapça kaynaktan da yararlanılarak kaleme alınan Gümeç'in bu makalesi değerli bir çalışmadır. Ancak makalede konu, yüzeysel olarak işlenmekte ve eleştirel bir bakış açısı sunulmamaktadır. Elinizdeki bu araştırmanın ana amacı, imparatorun İslam kültürüyle ilişkisinin mahiyetini ve arka planını yeni araştırmalar ve Avrupa kaynaklarını da göz önünde bulundurmamak suretiyle daha ayrıntılı irdelemektir. Araştırmanın ağırlık noktasını II. Friedrich'in Müslümanlarla bilim bağlamındaki ilişkilerinin yansıtılması oluştursa da, imparatorun İslam ve İslam kültürüyle ne derece ilgilendiği üzerinde de durulacaktır. Bu bağlamda cevap aranacak olan en önemli sorular şunlardır: II. Friedrich, İslam bilim mirasından nasıl ve hangi ölçüde yararlanmıştı? İmparatorun İslam ve Müslümanlarla münasebeti bununla mı sınırlıdır, yoksa onlarla gizli bir ilişkisi söz konusu olmuş mudur?

A. II. Friedrich'in Çocukluğu ve Eğitimi

İmparator II. Friedrich'in İslam dünyasıyla ilişkisini anlamak için ilk önce onun çocukluğunun geçtiği ortam ve şartların incelenmesi gerekmektedir. II. Friedrich, 1194 yılında Roma devri küçük şehirlerinden Ancona (İtalya'nın Adriyatik kıyısında) yakınındaki Jesi'de doğdu. Babası Alman Hohenstaufen Hanedanı'ndan Kutsal Roma Cermen İmparatoru VI. Heinrich (1191-1197), annesi ise Sicilya Kralı II. Roger'in kızı Norman Prensesi Konstanze idi.⁸ Konstanze, *Anonim Küçük Sicilya Kroniği*'nin verdiği bilgiye göre, imparatorla evlenmeden önce bir rahibe idi, fakat evlenebilmesi için Roma Kilisesi'nin talimatıyla rahibelik yemini, geçersiz ilan edilmişti.⁹ Konstanze, doğumundan birkaç ay sonra II. Friedrich'i Foligno'ya götürmüş, onu orada Spotelo kontesinin himayesine vermiş ve kendisi hemen babasından miras kalan Sicilya Krallığı'na dönmüştür. Bu arada, VI. Heinrich, yıllar süren mücadelelerden sonra Sicilyalıların isyanını kanlı bir şekilde bastırarak karısına kalan mirasa sahip olmakla meşguldü ve çok geçmeden bunu başararak 1194'de kendini Sicilya Kralı da ilan ettirdi.¹⁰

VI. Heinrich, imparator oluşundan sadece birkaç yıl sonra artık Avrupa'nın en büyük hükümdarı olarak görülüyordu. Doğu Polonya ve Danimarka'ya sahipti, Aslan Yürekli Richard'ın İngiltere'si bile tâbi devlet yapıлып haraca bağlanmıştı. İtalya'nın tamamı zaten

⁶ Gerhard Goldmann, *Deutscher Kaiser und Muslim?: Über die Beziehungen Friedrichs II. von Hohenstaufen zum Islam*, 3. überarbeitete Auflage, Norderstedt 2012; Stefan Leder, "Der Kaiser als Freund der Muslime", **Kaiser Friedrich II. (1194-1250): Welt und Kultur des Mittelmeerraums. Begleitband zur Sonderausstellung im Landesmuseum für Natur und Mensch**, Editör: Mamoun Fanza, Mainz 2008, s. 82-91.

⁷ Karamuk Gümeç, "II. Frederich von Hohenstaufen'in İslam Dünyası ile İlişkileri ve Arapça Kroniklere Yansıması", *Belleten LVII*, Sayı 219, Ağustos 1993, s. 446-479.

⁸ Ernst Kantorowicz, *Kaiser Friedrich der Zweite*, 3. unveränderte Auflage, Berlin 1931, s. 11.

⁹ "Die Kleine Sizilianische Chronik", Klaus J. Heinisch, *Kaiser Friedrich II. Sein Leben in zeitgenössischen Berichten*, ausgewählt und mit einem Nachwort und Anmerkungen versehen von Klaus J. Heinisch, München 1969, s. 11.

¹⁰ Kantorowicz, *a.g.e.*, s. 11-12.

imparatorun elindeydi. İmparatorluğun gücüyle asla boy ölçüşemeyecek olan Papa ise, imparatorun egemenliğini kabul etmeye mecbur kalmıştı. VI. Heinrich, şimdi kendini Normanların da varisi olarak görüyordu. Nitekim kendilerini II. Roger'den beri "Afrika Kralları" olarak da gören ve Fas'tan Trablus'a kadar olan sahadaki Müslüman emirlerden haraç alan Normanların bu hakları da Sicilya'nın yeni sahibine intikal etmişti. VI. Heinrich'in asıl hedefi, Bizans'ı da alarak eski Roma İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü sınırlara ulaşmaktı. Ancak Avrupa'da feodal bir düzen hâkim olduğu için sürekliliği olan siyasi bir birlik sağlamak çok zordu. İmparator böyle bir birliği kendi liderliğinde oluşturmak için Almanya'daki "Kral Seçim Sistemi"ni bile babadan oğula geçen bir Roma İmparatorluğu'na dönüştürmek istiyordu. Ama VI. Heinrich, Eylül 1197'de Haçlı seferine çıkmadan kısa bir süre önce, Sicilya'da aniden dizanteriye yakalanıp öldü. Oğlu II. Friedrich'i yalnız iki kez görebilmişti.¹¹

VI. Heinrich öldüğünde henüz üç yaşında olan oğlu II. Friedrich, daha Alman kralı bile ilan edilememişti ve imparatorun Avrupa'da sağlamaya çalıştığı siyasi birlik, tekrar bozulmuştu. Üstelik şimdi papalık tahtına bütün zamanların siyaseten en güçlü papası olan III. Innocent (1198-1216) oturmuştu. Bu ilerdeki siyasi güç savaşında II. Friedrich'in işinin hiçte kolay olmayacağı anlamına geliyordu. Bu esnada II. Friedrich, hala Foligno'daydı. İmparatorun kardeşi Svabyalı Philipp, onu kral ilan edilmesi için Almanya'ya götürmekle görevlendirilmişti, fakat bütün İtalya genelinde imparatorluk rejimine ve burada nefret edilen Almanlara – Konstanze'nin de Almanları sevmediği bilinmektedir – karşı bir isyan çıktığı için II. Friedrich'i almadan Almanya'ya geri dönmek zorunda kalmıştı. Bu gelişme, II. Friedrich'in gelecekteki kazanımları ve yetenekleri için çok belirleyici bir rol oynayacaktı. Çünkü o, bu sayede İtalya'da kalmıştı ve baba memleketi Svabya'da değil, annesinin güneydeki Sicilya Krallığı'nda yetişecekti.

II. Friedrich'i nihayet Foligno'dan güneye, Sicilya'ya getiren nannesi Konstanze¹², genç hükümdarın Almanya'daki iktidar kavgalarının hâkim olduğu tehlikeli ortamdan kesinlikle uzak durmasını istiyordu ve bunu sağlamak için herşeyi yaptı. II. Friedrich, 1198 yılında Sicilya kralı ilan edildi. Kendini Alman nüfuzu tarafından kuşatılmış hisseden Papalığın da Almanlara antipati duyması yüzünden Konstanze'nin politikası papalıkla tamamen uyuşmuştur. Bu işbirliği ve çocuk yaşta birinin tahtta olması, Papayı gayet memnun etmiştir. Çünkü bu sayede, Sicilya, papalığın nüfuzuna daha açık hale gelmiştir. İmparatoriçe, Kasım 1198'deki ölümünden kısa bir süre önce, Papayı oğlunun naibi tayin etmiş, Sicilya Krallığı'nın yönetimi ise çoğu piskoposlardan oluşan bir kurula emanet etmiştir.¹³

Annesi öldüğünde henüz dört yaşında öksüz kalan ve artık kendisine destek olacak ne bir akrabası ne de gerçek bir dostu olan II. Friedrich'in çocukluğu, Palermo'daki eski kraliyet sarayı Castellamera'da geçmiştir. Küçük bir bölge olan Sicilya'da Doğu'nun ve Batı'nın bütün güçleri temsil ediliyordu. Bu güçler, ada da ve Puglia'da büyük bir kaos ortamında birbiriyle amansız bir mücadele içinde olan o günkü dünyanın en seçkin kuvvetlerinden oluşuyorlardı: Almanlar, Fransızlar, Sicilyalılar ve Puglialılar, Müslümanlar, Pisalılar, Cenevizliler ve zaman zaman kendi askeri birlikleriyle ortaya çıkan Papanın elçileri. İktidar sahiplerinden her biri, kralın kişiliğine etki etmeye çalışıyordu. Çünkü II. Friedrich, meşru Sicilya kralı olarak değerliydi. Bu yüzden adeta Sicilya kraliyet mühürü gibi elden ele dolaşmış, sömürülmüş,

¹¹ A.g.e., s. 13-17.

¹² A.g.e., s. 17-18.

¹³ A.g.e., s. 20-21.

iktidar hırsına sahip birçok insan tarafından kendisine düşmanlık beslenmiş, hatta ölüme tehdit edilmiştir.¹⁴

B. II. Friedrich'in Müslümanlarla İlk Teması

Ernst Kantorowicz, II. Friedrich'in ilk büyük biyografisi sayılan ve bugün hâlâ esas alınan "*Kaiser Friedrich der Zweite*" isimli eserinde, imparatorun çocukluğu hakkında oldukça ilginç bilgiler vermektedir. Kantorowicz'e göre, kraliyet şatosunda hiç kimse II. Friedrich ile ilgilenmemiştir. Ayrıca kraliyet mülkü ve hazinesi de öyle kötü idare edilmiştir ki, çocuğun en gerekli ihtiyaçları bile gerektiği gibi karşılanamamıştır. Nihayet kendisine acıyan Palermolular ellerinden geldiği kadar onu evlerinde beslemişlerdir; biri bir hafta, diğeri bir ay. Güzel bir çocuk olan II. Friedrich'i insanlar çok sevmiş ve yanlarında görmekten memnuniyet duymuşlardır. O zamanlar 8-9 yaşlarındaki kral, bir yarı Afrika şehri olan ve şaşırtıcı bir şekilde çeşitli milletlerin, dinlerin ve adetlerin karıştığı ve iç içe girdiği bir mozaiği andıran başkentin sokak, pazar ve bahçelerinde kendi başına gözetimsiz dolaşmıştır. Bu şehirde minareli camiler ve kubbeli sinagoglar, Yunan tarzı sütunlarına Müslümanların Allah'ın ismini kufi harfleriyle kazıdıkları Norman kiliseleri ve katedralleriyle yan yana duruyorlardı. Şehirde yaşayan bütün milletlerle iletişime mecbur olan bu uyanık delikanlı, kısa zamanda onların adetlerini ve dillerini de öğrenmiştir. Yalnız kalan bu çocuğa bilgin bir imam mı, yoksa başka biri mi hocalık etti, ona felsefik ve bilimsel içerikli kitaplar mı verdi, bu belli değildir. Kesin olan şey, II. Friedrich'in bütün kral çocuklarınıninkinden tamamen farklı ve sıradışı bir eğitim almasıdır. O, birçok prens gibi ne bir bilgin papaz ne de sakin bir manastır ortamında inzivaya çekilmiş bir keşiş tarafından eğitilmiştir. II. Friedrich'e gerekli İncil bilgileri verilmiştir, fakat o asla gerçek manada bir eğitim almamıştır. Sonraki bilgeliği, bir okulun değil, erken yaşta atılmak zorunda kaldığı zorlu bir hayatın onu buna zorlamasının ürünüydü. Daha sonraki yaşam bilgeliğinin temelini de muhtemelen, onu bütün dünya ile dost yapan Palermo'daki gezintileri esnasında atmıştır. Çünkü Palermoda Antikçağ doğu kültürü ile kilise yan yana temsil ediliyordu. II. Friedrich, bu üç farklı dünyanın sadece ruhunu ve atmosferini değil, dillerini, ayınlarını, geleneklerini ve bunlarla birlikte insani davranış şekillerini de çocukluk çağında benimsemiştir. Yani çocukluğunun geçtiği çok kültürlü ortam ve şartlar, onu, çok erken yaşta olgunlaşmaya zorlamıştır. Nitekim o, bunu, davranışlarıyla da göstererek çevresindekileri, hatta Papayı bile şaşırtmıştır.¹⁵

Kantorowicz'in kralla ilgilenilmediği, yiyecek birşeyler bile bulamadığı, bu nedenle onu Palermoluların doyurduğu, gözetimsiz sokaklarda gezdiği ve bu sayede İslam kültürünü yakından tanıma ve Arapça öğrenme imkânı bulduğu hakkında verdiği bilgiler, iki tarihi kaynağa dayanmaktadır. Bunlardan biri, 1272 yılında yazılan, fakat aynı eserin 14. yüzyılın sonlarından kalma el yazmalarından günümüze ulaşan anonim "*Küçük Sicilya Kroniği*", diğeri ise aynı yüzyılın ortalarında kimliği belirsiz bir Palermolu tarafından yazılan ve günümüze ulaşan en kapsamlı versiyonu, 820 ile 1348 yılları arasını içeren "*Sicilya Kroniği*" isimli eserdir. Bu ikinci kroniğin yazarı, Palermo'daki kraliyet arşivindeki birçok belgeyi de incelemiş ve direk eserine koymuştur ki, bu, eserin değerini daha da artırmaktadır.¹⁶ Aslında sözü edilen bu kaynakların II. Friedrich'in çocukluğu hakkında verdiği bilgiler, ilk önce kulağa imkânsız, hatta saçma gibi gelmektedir. Çünkü söz konusu olan Sicilya kralı ve gelecekte Kutsal Roma-Cermen imparatorluğu tahtına oturan kişidir. Yani, ister istemez böyle birisinin nasıl sefil durumda olacağı ve başıboş dolaşacağı sorusu akla gelmektedir. Ama eğer bu

¹⁴ A.g.e., s. 25, 29-30.

¹⁵ A.g.e., s. 30-32.

¹⁶ Klaus van Eickels, "Herrscher zwischen den Kulturen?", *Kaiser Friedrich II. (1194-1250): Welt und Kultur des Mittelmeerraums*, Begleitband zur Sonderausstellung im Landesmuseum für Natur und Mensch, Editör: Mamoun Fanza, Mainz 2008, s. 69-70.

bilgiler doğru ise, II. Friedrich, İslam kültürüyle, Müslümanların arasına bizzat katılarak çocuk yaşta tanışmıştır ve onun bu kültüre hayatı boyunca duyduğu ilgiyi ve Müslümanlarla yakın ilişkisini bundan daha iyi açıklayan bir ihtimal düşünülemez. Çünkü biliyoruz ki, insan hayatının şekillenmeye ve dışardan etkiye en müsait ve açık olduğu dönem, çocukluk çağıdır. Kişilik, bilhassa çocukluk döneminde oluştuğu için çocuklukta kazanılan deneyimler, insanın yetişkinlik dönemlerindeki düşünce dünyası için son derece belirleyici olmaktadır. Hubert Houben'in de işaret ettiği üzere, nörobiyologlar, altı yaşına kadarki dönemde beynin "amigdala" denilen bölümünde duyguların oluştuğunu ve şekillendiğini söylemektedirler.¹⁷

Friedrich'in çocukluğu hakkında ilk kez Kantorowicz'in ortaya attığı bu tezi, bazı araştırmacılar gerçekçi bulurken, bazıları da bunun gerçek dışı olduğunu düşünmektedirler. Örneğin, II. Friedrich'in başıboş bırakılmasının mümkün olmadığını savunan Hubert Houben, bunun için şu gerekçeyi göstermektedir: "Buna çevresindeki güç sahiplerinin mücadele etmesi çok zordu, çünkü çocuk yaşta kralı elinde bulunduran onun adına siyaset yapabiliyordu"¹⁸ Bu teze Wolfgang Stürner de aynı gerekçeyle karşı çıkmaktadır. Ayrıca Stürner, II. Friedrich devrinden epey sonra yazılan kroniklerin fazla güvenilir olmadıklarını iddia etmektedir.¹⁹ II. Friedrich'in çocuk yaşta İslam kültürüyle tanıştığı, bu nedenle bu kültüre özel bir ilgi duyduğu, dolayısıyla bu durumun onu çok kültürlü bir hükümdar yaptığı yönündeki düşüncelere özellikle Klaus van Eickels'in karşı çıktığını ve bunun aksini ispatlamak için özel bir çaba sarfettiğini görüyoruz. Esasında, hem doğu hem de batı kaynaklarında bu tezi destekleyen önemli bilgiler mevcuttur, fakat Eickels'a göre kaynakların verdiği bilgiler güvenilir değildir. Ona göre, Müslüman müellifler, imparatoru Müslüman dostu olarak göstermeye çalışmaktadır. Batılı kaynaklar da aynı şeyi yapmaktadır, çünkü Papalık, II. Friedrich'i tahttan indirmek için onun Müslüman dostu olduğu yönünde ona karşı bir karalama propagandası yürütmüştür.

Klaus van Eickels, ilk önce Stürner gibi yukarıda adı geçen kroniklerin yazılma tarihiyle II. Friedrich'in çocukluğunda gerçekleşen olaylar arasında büyük bir zaman farkı olduğuna dikkat çekmekte ve bu kroniklerin verdiği bilgilerin hem olgusal hem de kronolojik olarak güvenilir olmadığını iddia etmektedir. Eickels'a göre, II. Friedrich'in çevresindeki birbiriyle mücadele eden iktidar sahipleri, çocuk yaşta kralı etki altına almayı ve daha sonra onu saf dışı bırakarak onun yerine geçmeyi değil, onun resmi ve meşru naibi olmayı amaçlıyorlardı. Bu yüzden onu başıboş bırakmış olmaları mümkün değildir. Ayrıca II. Friedrich ile hiç ilgilenmediklerine inanmak da çok zordur, çünkü aksi takdirde II. Friedrich reşit olduktan sonra ondan ödül bekleyemezlerdi.²⁰

Yine Eickels'a göre, II. Friedrich, krallığındaki değişik kültürler tarafından dışlanmayarak büyüye ve bu kültürleri tanımasına olanak sağlayan bir eğitim olsa bile onun daha çocukluğunda kültürler arası bir insana dönüştüğü yönündeki imge süphelidir. Zira Sicilya Norman Krallığı, göçmenlerin kültürlerinin kaynaşarak yeni bir kültür oluşturduğu ne Amerikan "melting pot" türünde, ne de farklı kültürlerin bir salatanın bileşenleri gibi bir araya gelerek bir bütün oluşturduğu Kanada'daki "salad bowl" türünde çok kültürlü bir toplum yapısına sahipti. Sicilya, bütün Ortaçağ çok uluslu imparatorluklarında olduğu gibi Osmanlı millet sistemine benzer bir toplum yapısına sahipti. Sicilya kralları, sarayda bazı Yunan ve Arap geleneklerine yer vermişlerdi. Fakat onlar, daha II. Roger'in son yıllarında ve onun halefleri zamanında bile büyük ölçüde marjinalleştirilmişlerdi. Ayrıca değişik kültüre ait lüks

¹⁷ Hubert Houben, *Kaiser Friedrich II. (1194-1250). Herrscher, Mensch und Mythos*, Stuttgart 2008, s. 106.

¹⁸ *A.g.e.*, s. 108.

¹⁹ Wolfgang Stürner, *Friedrich II., Teil 1: Die Königsherrschaft in Sizilien und Deutschland 1194-1220*, Darmstadt 1992, s. 106.

²⁰ Eickels, *a.g.m.*, s. 69-71.

tüketim mallarının birbirleri arasında dolaşımı da, çok kültürlü bir toplum ya da kültürlerin karşılıklı etkileşimi için delil gösterilemez. “Kısacası: Oturma odasında bir İran halısının asılı olması, dar kafalı bir Alman vatandaşı bir dünya vatandaşına çevirmez.”²¹

Tabiki Houben, Stürner ve Eickels’in argümanları, kroniklerin verdiği bilgileri çürütecek somut karşı tarihi delillere değil, o zamanlar Sicilya’da hâkim olan siyasi şartlardan yola çıkarak yapılan varsayımlara ve mantık yürütmelere dayanmaktadır. Bu nedenle birçok araştırmacı, bu noktada farklı düşünmektedir.

Mesela Herbert Nette, II. Friedrich’in sefil büyüdüğü ve kendisini Palermoluların doyurduğu hakkındaki bilginin doğru olduğuna kesin gözüyle bakmaktadır. Ayrıca şehrin sokaklarında dolaştığını ve böylece çeşitli kültürlerin temsilcileriyle, bu arada Araplarla da yakın temas kurduğunu da kabul etmektedir.²² Bu konuda Hans Martin Schaller ve Karamuk Gümeç de aynı fikirdedirler.²³ Yine aynı fikirde olan Eberhard Horst, II. Friedrich’in sarayda maruz kaldığı olumsuz şartların bu tür düşünceleri desteklediğinin altını çizmektedir. Ona göre, bu fikri destekleyen diğer bir delil ise, II. Friedrich’in yakınında olan bir şahsın 1207 yılına ait bir yazısında onun hakkında yaptığı kısa bir karakter tahlilidir. Bu şahıs, bir yandan II. Friedrich’in keskin zekâsına ve bilgeliğine hayran kalırken, diğer yandan da onun “kendisinde doğuştan olmayan, ama ilişkide olduğu kaba çevrenin etkisiyle kazandığı münasebetsiz ve çirkin davranışlarından” şikâyetçi olmaktadır. Horst, “anlaşıldığı kadarıyla Palazzo Reale’de (Palermo Sarayı) hâkim olan kişiler, tahtın varisiyle az ilgilenmişler ve belki de onu bilerek kaba çevreye terk etmişlerdir” demektedir.²⁴

Biz, Horst’un bu düşüncelerinin yersiz olmadığını düşünüyoruz. Kaldı ki, II. Friedrich’in can güvenliğinin bile zaman zaman tehlikede olduğuna ve çok zor durumlarda kaldığına dair tarihi belgeler mevcuttur. Bu belgelerden biri, piskoposlar kurulu üyelerinden başpiskopos Capuali Rainald’ın 1201 yılında Papa’ya gönderdiği rapordur. Bu raporda saray idaresinden sorumlu olan Annweilerli Markward’ın adamlarıyla genç krala saldırdığı, fakat kralın bu saldırıdan kurtulduğu bildirilmektedir. Başka bir belge ise kral adına bütün prenslere gönderilen bir bildiridir. Kral, kendi durumunu bu bildiride şöyle ifade etmiştir:

“Bir yandan Alman işkence ediyor, bir yandan Toskanalı kırıyor, bir yandan Sicilyalı rahatsız ediyor, bir yandan Galyalı ve barbar ya da başka biri tedirgin ediyor. Günlük ekmek ölçüye göre, içecek bardaklarla sınırlı ve özgürlük küt veriliyor bana. Kraliyet isminin sürekli kötüye kullanılması suretiyle yönetmiyor, daha ziyade yönetiliyorum, emir vermekten çok emir alıyorum, bir şeyi elde etmek için genellikle yalvarmak zorunda kalıyorum.”²⁵

13. asır kronistlerinden Gotfried Cosenza ise şunları kaydetmiştir:

“Anne ve babasının ölümünden sonra reşit olmayan yaşlarında, kendisini ve malını-mülkünü paramparça eden tiranların kontrolü altında yaşadı, kurtlar arasında kalan bir kuzu gibi, yalnız Tanrı’nın himayesi altında...”²⁶

²¹ A.g.m., s. 71.

²² Herbert Nette, *Friedrich von Hohenstafen, in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Hamburg 1975, s. 14.

²³ Hans Martin Schaller, *Kaiser Friedrich II. Verwandter der Welt*, Göttingen-Berlin-Frankfurt 1964, s. 14; Gümeç, a.g.m., s. 456.

²⁴ Eberhard Horst: *Der Sultan von Lucera: Friedrich II. und der Islam*, München 2009, s. 33.

²⁵ Nette, a.g.e., s. 14; Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 32.

²⁶ Gotfrid von Cosenza, “Aus der Geschichte der Taten Kaiser Friedrichs II. des sogenannten ‘Nicolaus Jamsilla’ D.I.”, *Kaiser Friedrich II. Sein Leben in zeitgenössischen Berichten*, ausgewählt und mit einem Nachwort und Anmerkungen versehen von Klaus J. Heinisch, München 1969. s. 30.

II. Friedrich'in bu şartlar altındaki ruh haliyle başına buyruk hareket etmesi, Palermo sokaklarında kendi başına dolaşması ve burada başka kültürlerle birlikte İslam kültürünü ve Arapçayı öğrenmesi, pekâlâ mümkün gözükmektedir. Çünkü o, diğer prenslerden çok farklı, anarşik ve entrikalarla dolu bir siyasi ortamda sıradışı bir çocukluk geçirmiştir. Bu konuda bir şüphe yoktur. Kroniklerin verdikleri bilgiler, abartılı olabilir, fakat böyle bir ortamda öksüz ve kendini koruyacak gerçek manada bir akrabası bile olmayan bir çocukla ilgilenilmemesi ve bu çocuğun başına buyruk hareket etmesi doğaldır. Horst'un da altını çizerek sorduğu gibi, “*eğer Palermo Müslümanlarıyla genç yaşlardaki ilişkisi sonucunda değilse, Arap diline erişimi ne zaman olmuştur ve daha sonra tanık olunan Arap düşünce sistemi ve kültürüne olan özel eğilimi ne zaman başlamıştır?*”²⁷ Horst'un sorusu şu soruyla tamamlanabilir: 1212 yılında, 18 yaşındayken, katı bir Katolikliğin hâkim olduğu Almanya'ya gittikten sonra mı?

C. II. Friedrich Bir Arap Bilginden mi Eğitim Aldı?

Olağanüstü bir öğrenme ve araştırma hırsına sahip olduğu birçok kaynak tarafından tescil edilen II. Friedrich'in iktidarı mutlak manada eline geçirmeden önce ilim tahsil ettiği şüphesizdir. Süslü doğu belagatını kullanarak bir defasında şu muhteşem sözü söylemiştir: “*Yönetim sorumluluklarını üzerime almadan önce bilime yöneldim ve onun balsamlı kokusunu soludum.*”²⁸ İmparatorun İslam kültürüyle çocuk yaşta tanışması bağlamında tartışılan hususlardan biri de, eğitimini bir Arap bilginden alıp almadığı meselesidir. Böyle bilimsel donanıma sahip bir hükümdarın, sadece Hristiyan bilginler ya da eğitimler tarafından eğitilmiş olma ihtimali çok zayıftır. Çünkü onun yaşadığı çağda Hristiyan dünyasında bilime fazla rağbet edilmemekteydi. Hatta kilise başta olmak üzere bilime düşmanlık edenlerin sayısı da az değildi. Oysa İslam bilginleri, o dönemde bilimde dünyaya öncülük yapmakta ve örnek olmaktadır. II. Friedrich'de bu derece hayranlık uyandıracak bilim birikimine ve donanımına o dönemde öncelikle Müslüman bilginler sahipti.²⁹

Yukarda belirtildiği üzere, Kantorowicz, II. Friedrich'e bilgin bir imamın hocalık etmiş olabileceğini düşünmektedir. Nette, bu konuda sağlam bir delil olmadığını iddia etmektedir.³⁰ Stürner'e göre ise II. Friedrich'in baş eğiticilerinden biri Müslüman olamazdı, çünkü eğer öyle olsaydı Papa III. İnnocenz, onun eğitimi hakkında olumlu görüş bildirmezdi. Ayrıca Stürner, imparatorun çocukluk döneminde, Sicilya şehirlerinde ve sarayda Arap nüfuzunun zayıfladığı ve Arapların dağlara çekilmek zorunda kaldığı gerçeğinin böyle bir olasılıkla çeliştiğini düşünmektedir. Diğer taraftan yazar, II. Friedrich'in Arap dili ve kültürüne ilişkin temel bilgileri, bir Müslümandan öğrendiğinin de göz ardı edilemeyeceği görüşündedir.³¹ II. Friedrich dönemini en kapsamlı araştıran tarihçilerden olan Francesco Gabrieli'ye göre, Müslüman hâkimiyeti Sicilya'da yüz yıldan fazla bir zaman önce bitmiştir, Arap-İslam nüfuzu, Norman hâkimiyeti döneminde giderek zayıflamıştır ve nihayet yok olma noktasına gelmiştir, ancak kolektif-sosyal bir unsur olarak şehir Arabizminin bu çözülüşü, Müslüman halkın ve kültürünün Sicilya'dan tamamen yok oluşu anlamına gelmemektedir. Gabrieli, bu konudaki düşüncelerine kendinden emin ifadelerle şöyle devam etmektedir:

“Müslüman Arapların genç Staufenli'nin eğitimine katkıda buldukları yalnızca muhtemel değil, tam aksine, somut isimler tespit etme arzumuzu yerine getiremesekte, doğu ve

²⁷ Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 33-34.

²⁸ *A.g.e.*, s. 31.

²⁹ Bu konuda yapılmış en geniş ve değerli araştırmalardan biri, İslam bilim mirasının Batı'ya nasıl intikal ettiğini ele alan Sigrid Hunke'nin “*Allah'ın Batı Üzerindeki Güneşi*” isimli çalışmasıdır. Bkz. Sigrid Hunke, *Allahs Sonne über dem Abendland. Unser arabisches Erbe*, Stuttgart 1960.

³⁰ Nette, *a.g.e.*, s. 14.

³¹ Stürner, *a.g.e.*, s. 112.

batı kaynakları tarafından onaylanmaktadır... Birçok dil bilen Friedrich'in Arapça anladığı ve konuştuğunu birçok batılı kaynak, tasdik etmektedir."³²

Horst'un bu konudaki görüşü ise şöyledir:

"Genç Friedrich, yine de gayri resmi olarak ders almışa benziyor. Onun Arap-Müslüman öğretmenlerinin de olduğu muhakkaktır. Belki de şehirde yaptığı gezintiler esnasında ya da Müslüman tanıdıklarının aracılığıyla, eskiden o meşhur tercüman okulunda çalışan veya Norman sarayındaki ilim çevresine mensup olup da Palermo'da kalan bir Arap bilgin bulmuştur."³³

II. Friedrich'in sarayındaki entellektüel yaşam hakkında özel bir çalışma yapan Hans Niese de bu konuda aynı fikirdedir. Ona göre de, Sicilya'lı Arapların, Almanya'ya gidişinden önce II. Friedrich üzerinde büyük etkisi olmuştur; ayrıca bu Araplar, onun Arapça'ya ve Arap bilimlerine ilgi duymasını sağlamışlardır.³⁴

Esasında araştırmacıları Friedrich'in çocukluğunda bir Müslümandan eğitim aldığı yönünde düşünmeye sevk eden tek sebep, imparatorun yetişkinliği döneminde İslam kültürüne ilgi duyduğunun net olarak gözlemlenmesi değildir. Bu konuda kaynaklarda, özellikle İslam kaynaklarında, bazı somut bilgiler bulunmaktadır. Arap kaynaklarında II. Friedrich hakkında verilen bilgileri derleyen Klaus J. Heinisch'e göre, Arapça bir kaynak, II. Friedrich'in 1228 yılındaki Haçlı seferi esnasında, maiyetindeki kişilerin Kudüs'de öğlen ezanı okunduktan sonra namaz kılmaya başladığını ve bunlar arasında II. Friedrich'in kendisine mantık dersleri veren Sicilyalı hocasının da bulunduğunu bildirmektedir.³⁵ Tarihçi İbn Said el Endüsi (1214-1286) ise, II. Friedrich'i "*Müslümanların Palermo'daki kadısının*" eğittiğini bildirmektedir. Horst'un tahminine göre, İbn Said, "*Müslümanların kadısı*" tabiriyle büyük ihtimalle, II. Friedrich'in şehirdeki gezintileri sırasında görüştüğü ve ona Arap dili ve kültürü hakkında ilk bilgileri veren bir Arap bilgini kastetmektedir.³⁶

Buraya kadarki edindiğimiz bilgilerden ve çeşitli görüşlerden yola çıkarak biz, şu sonuca varıyoruz: Sicilya'da Norman hâkimiyenin başlamasıyla birlikte, II. Friedrich'in çocukluk dönemine kadar geçen zamanda adada Müslümanlara gösterilen dini hoşgörü sona ermiş, İslam nüfuzu iyice zayıflamıştır; fakat tamamen yok olmamıştır. II. Friedrich'in Hristiyan öğretmenlerinin olduğu ve kendisine temel İncil bilgilerinin yanında Latince'nin de öğretildiği şüphesizdir. Bu bağlamda, özellikle Wilhelm Francisus³⁷ isimli biri zikredilmektedir. Elbette imparator, silah kullanma, ata binme talimleri ve diğer beden eğitimi alanlarında da eğitim alarak şovalyeliğe hazırlanmıştır.³⁸ Fakat David Abulafia'nın da belirttiği gibi, "*genç krala sistematik bir Hristiyanlık eğitimi asla verilmemiştir.*"³⁹ Yukarda da gösterildiği üzere, bunun ana nedeni, çocuk kralın ihmal edilmiş olmasıdır.

³² Francesco Gabrieli, "Friedrich II. und die Kultur des Islam", *Stupor Mundi. Zur Geschichte Friedrichs II. von Hohenstaufen*, editör: Gunther G. Wolf, Darmstadt 1982, s. 76-77.

³³ Erberhard Horst, *Friedrich der Staufer. Die Biographie*, München 2000, s. 28-29.

³⁴ Hans Niese, *Zur Geschichte des geistigen Lebens am Hofe Kaiser Friedrichs II.*, unveränderter reprografischer Nachdruck aus: *Historische Zeitschrift*, 108. Band (Dritte Folge – 12. Band) 1912, s. 473-540, Darmstadt 1967, s. 25.

³⁵ Klaus J. Heinisch (Ed.), *Kaiser Friedrich II. in Briefen und Berichten seiner Zeit*, Darmstadt 1968, s. 193; Gümeç, *a.g.m.*, s. 456; Gabrieli, *a.g.m.*, s. 77; Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 34.

³⁶ Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 34-35.

³⁷ Fakat Wilhelm Francisus, 1201 yılında Sicilya'yı terk etmek zorunda kalmıştır, derslerine ancak 1206 yılında tekrar başlayabilmiştir. Bu konuda bkz. Horst, *Friedrich der Staufer*, s. 28.

³⁸ Niese, *a.g.e.*, s. 29; Stürmer, *a.g.e.*, s. 110-112.

³⁹ David Abulafia, *Herrscher zwischen den Kulturen. Friedrich II. von Hohenstaufen*, aus dem Englischen übersetzt von Karl Heinz Siber, Berlin 1991, s. 112.

Nitekim yetişkinliği dönemindeki olağanüstü bilgi donanımı, özellikle de İslam bilimleri ve kültürüne olan özel eğilimleri göz önünde tutulduğu zaman, II. Friedrich'in eğitiminin Hristiyan hocaların dersleriyle sınırlı olamayacağı anlaşılmaktadır. Kaynaklar, onun manevi kişiliğine yön veren asıl hocasının kimliği konusunda şüpheleri giderecek net bilgiler vermemektedir. Bu nedenle, bu konuda görüş birliği yoktur. Fakat hükümdarın çocukluğunda herhangi bir yolla Müslümanlarla yakın ilişkisi olduğu ve İslam bilginlerinden büyük oranda faydalandığı muhakkaktır. II. Friedrich'in bunu açıkça yapması tabiki söz konusu değildir. Çünkü buna ne papanın ne de diğer saray yetkililerinin mücadelemeyeceği açıktır. Ancak bu, onun gayri resmi yollardan seyrek aralıklarla da olsa bir İslam bilgininden eğitim almış olmadığı anlamına gelmez. Eğer II. Friedrich'in büyük bir öğrenme hırsına sahip olduğu, kendisiyle fazla ilgilenilmediği ve katı bir Hristiyan din eğitimi almadığı gibi hususlar göz önünde bulundurulursa, onun çağdaş dünyanın bilimlerini öğrenirken öğretmeninin dinini önemsememiş olması da son derece anlaşılabilir bir durumdur. II. Friedrich'in, kendi döneminde dünyada bilimde kim en ilerideyse ona, yani Müslüman bilginlere yönelmiş olması gayet doğaldır. Tabiki İslam bilimlerini, bir İslam bilgininden aldığı kitapları okuyarak öğrenmiş olma ihtimalini de düşünmek gerekir.

D. II. Friedrich'in İslam Bilim Mirasına İlgisi

Sicilya'ya gelen ilk Müslümanlar, İtalya Yarımadası'na da yönelmişlerdir. Hatta 9. asır zarfında Tropea, Santa Severina, Amantea gibi Güney İtalya şehirlerini bile ele geçirmişler ve Roma'ya kadar ilerlemişlerdir.⁴⁰ Araplar, Sicilya'yı 827 yılında fethetmişlerdir. Yani Araplar, II. Friedrich tahta çıktığında, onun çocukluğunu geçirdiği Sicilya Adası'nda hemen hemen 400 yıllık bir geçmişe sahiplerdi. Adanın 1061 yılında Normanlar tarafından işgaline kadar burada üç Arap hanedanı hüküm sürmüştür: Aglabiler, Fatimiler ve Kelbiler.⁴¹ Kuzey Afrika Müslüman kültürü, Normanlar tarafından ele geçirilişine kadar geçen 150 yıllık zamanda Sicilya'nın diline, mimarisine ve demografik yapısına derinden tesir etmiş; ada, tamamen İslam dünyasına entegre edilmiştir.⁴²

Sicilya'yı Avrupa'nın birçok bölgesinden farklı kılan asıl özelliği, bir bilim ve kültür merkezi haline gelmiş olmasıydı. Sicilya, Ortaçağ'da İslam dünyasında din bilimleri yanında doğa bilimlerine, felsefeye ve tıbbaya verilen büyük önemin simgeleştiği merkezlerdendi ve bu yönüyle bütün İtalya Yarımadası'nda da hayranlık uyandırıyor. Adada önemli bilim adamları yetişmiştir. Yunan Doktor Dioskrudes'in (ölm. M.S. 40) botanik kitabını (Materia Medica) Endülüs Hükümdarı III. Abdurrahman (929-961) için Arapça'ya çeviren Ebu Abdullah, astronom, matematikçi ve şair Ebu Abdullah el-Karani, şair ve doktor İbn at-Tazi, "Farmakope" isimli eserin yazarı fizikçi Ebu Said b. İbrahim, İbni Sina'nın tıbbi çalışmalarından birinin şerhini yazan Ebu'l Abbas b. Abdusselam, enerjisini Simya bilimi ve Felsefe taşını bulmak için sarfeden İbn el-Muaddib bu bilginlerden sadece birkaçıdır.⁴³

Adayı 11. asırda ele geçiren ve Arap hâkimiyetine son veren Normanlar da saraylarını, o günkü dünyanın kabiliyetli idare adamlarına ve bilginlerine açık tutmuşlardır. Şüphesiz, bu dönemin en önemli Müslüman bilim adamı, ünlü coğrafyacı ve bitki bilimci El-İdrisi'dir (ölm. 1166). Aslen Fas'lı olan El-İdrisi, Norman Kralı II. Roger tarafından dünyanın bütün bölgelerinin ürünlerini ve doğal kaynaklarını tanımlamak ve büyük bir gümüş dünya haritası hazırlamakla görevlendirilmiştir. Bu harita, Norman sarayı, 1161 yılında isyancılar tarafından

⁴⁰ Julie Taylor, *Muslims in Medieval Italy. The Colony at Lucera*, Lanham/Boulder/New York/Oxford 2003, s. 2. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Alex Metcalfe, *The Muslims of Medieval Italy*, Edinburgh 2009, s. 16-21.

⁴¹ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Aziz Ahmad, *A History of Islamic Sicily*, Edinburgh 1975, s. 6-52.

⁴² Farrel, *a.g.e.*, s. 21-22.

⁴³ Ahmad, *a.g.e.*, s. 41-45.

yağmalandığında tahrip edilmiştir. Fakat onun, seyyahların rivayetlerinden, Arapça coğrafya kitaplarından ve kişisel gözlemlerinden oluşan “*Kral Roger’ın Kitabı*” (Kitab-ı Rucar) isimli coğrafya eseri, günümüze kadar gelmiştir.⁴⁴ Asıl adı, “*Dünyayı Dolaşmaya Hevesli Birinin Keyifli Gezisi*” olan bu eser, sonraki nesiller tarafından “*Kitab-ı Rucar*” olarak kısaltılmıştır.⁴⁵ Müslüman entelektüellerin Norman sarayındaki güçlü varlığı, Müslümanların Sicilya’da yabancı egemenliği altında bile ne denli nüfuz sahibi olduklarını göstermektedir.

Bir bilim merkezi olan Sicilya’da iki, hatta üç literatür diline hakim insanlar bulunmaktaydı. Örneğin 1153 yılında bu entelektüellerin Yunanca-Latince-Arapça bir Zebur nüshasını hazırladıkları bilinmektedir. Ayrıca tercümanlık faaliyetleri, adada öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki, Sicilya Arap ve Yunan bilim mirasının Batıya aktığı bir kapıya dönüşmüştür.⁴⁶ 1116 ile 1187 yılları arasında, 70 yıl zarfında, en az 116 eser, Arapça’dan Latince’ye tercüme edilmiştir.⁴⁷ Sicilya’ya büyük etkisi olan İspanya’daki ünlü Toledo tercüme okulu, bu yoğun tercüme faaliyetlerinin merkezinde yer almaktadır. İbn Rüşd’ün (ölm. 1198) eserlerinin ve bu eserlerle bağlantılı olarak da Aristo Fizigi ve Metafizikinin ilk çevirileri tahminen 13. yüzyılın başlarında bu okulda yapılmıştır. Bu arada şunu da belirtelim ki, büyük fedakârlıklarla bilim dostları tarafından yürütülen bu yoğun bilimsel çalışmalar, sorunsuz sürdürülemezdir. Aydınlanmanın önünde büyük bir engel teşkil eden Papa’nın bu eserleri 1209 yılında birkaç yıl yasakladığını görüyoruz.⁴⁸

Buraya kadar edindiğimiz bilgilerden şunu anlıyoruz: II. Friedrich, imparatorluk tahtına oturduğu zaman İtalya’da, özellikle de Sicilya’da kökleşmiş bir İslam bilim ve kültür mirası mevcuttu. İmparator, bu mirasla iç içe yetişmişti ve son derece etkilendiği bu bilim birikiminden elinden geldiğince yararlanacaktı. Tabiki onu, bu noktada avantajlı kılan faktörlerden biri de yetiştiği çevrede, o günkü dünyanın en geçerli “*bilim dili*” olan Arapçayı öğrenme imkânı bulmasıydı. Hatta bu sayede, Haçlı seferine çıktığında Kudüs’de Müslümanlarla kolayca iletişim kurabilmişti. Ian Almond’a göre, Kudüs’de Müslüman müzakerecileri hayran bırakacak derecede Arapça konuşmuştur.⁴⁹ II. Friedrich’in iyi derecede Arapça bildiğinin aynı şekilde altını çizen Kantorowicz ise şöyle yazıyor: “*Doğu onun için atalarının gözünde olduğu gibi, yabancı bir harikalar ülkesi değil, tam aksine daha gençlik döneminde Arap bilgeliği ile eğitilen ruhunun anavatanıydı.*”⁵⁰

II. Friedrich 1220 yılında Kutsal Roma-Cermen imparatoru olmuştur. Takip eden yıllarda çoculuğundan beri yakın ilgi duyduğu Sicilya Müslümanlarını Güney İtalya’daki Lucera’da kurduğu bir koloniye yerleştirmiştir. Onları, dinleri ve kültürlerini yaşamakta ve kendi hukuk sistemlerine sahip olmakta tamamen serbest bırakmıştır. Onun korumasında Müslümanlar, camiler ve Kur’an okulları açmışlardır. İmparator, Müslüman tebaasına öyle şahsi sempati duymuştur ki, Lucera, onun en çok ikamet ettiği şehirden biri olmuştur. Hatta çok iyi savaşçılar olan Lucera Müslümanlarının kendisine karşı sadakatlerine öyle güvenmiştir ki, Norman devlet hazinesini bile Trifels Kalesi’nden buraya naklettirmiştir.⁵¹

⁴⁴ David S. H. Abulafia, “The End of Muslim Sicily”, *Muslims under Latin Rule 1100-1300*, Editor: James M. Powell, Princeton 1990, s. 121-122.

⁴⁵ Almond, *a.g.e.*, s. 53.

⁴⁶ Niese, *a.g.e.*, s. 18.

⁴⁷ Charles S. F. Burnett, “Some comments on the translating of works from Arabic into Latin in the mid-twelfth century”, Albert Zimmermann/Ingrid Craemer-Ruegenberg, *Orientalische Kultur und europäisches Mittelalter*, Berlin/New York 1985, s. 161.

⁴⁸ Kantorowicz, *a.g.e.*, s. 312.

⁴⁹ Almond, *a.g.e.*, s. 52.

⁵⁰ Kantorowicz, *a.g.e.*, s. 155.

⁵¹ Horst, *Friedrich der Staufer*, s. 94-96; Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 49.

II. Friedrich, Müslümanların işbirliğiyle Lucera’da önemli bilimsel faaliyetlere imza atmıştır. Bu noktada özellikle, bu şehirde kurduğu “*Astroloji Koleji*” öne çıkmaktadır.⁵² Bu okul hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değiliz, fakat aktif faaliyet gösterdiği konusunda sağlam deliller bulunmaktadır. Mesela aynı zamanda kronist olan Senones yargıcı, Lucera Müslüman kolonisinden bahsederken eleştirel bir üslupla, II. Friedrich, bir dağı güçlü duvarlarla çevirerek buraya sayısız Müslüman yerleştirdi, demekte ve şöyle devam etmektedir:

“*Bunlar [Müslümanlar] arasından, matematikçi ve astronom dedikleri bilginleri, kuş uçuşu falcıları, yorumcuları ve gözlemcilerini ve diğer birçok Hristiyan inancı aleyhtarını etrafına topladı. Bunlardan bazılarını danışmanı, bazılarını ise kâhyası yaptı. Bazı kuş uçuşu ve hayvan dışkılarıyla fala bakabilenler ile kendisine gelecekte haber veren kâhinleri ise en güvenilir dostları yaptı.*”⁵³

Burada yazarın abartısı ve imparatorun tavrını eleştirici tutumu gözden kaçmamaktadır. Fakat diğer taraftan bu tespit, II. Friedrich’in inanılmaz bir araştırma hırsına sahip olduğunu, bunu yaparken de kendine bu konuda bilimlari vasıtasıyla yardımcı olanlar, yani Müslümanlar hakkında hiçbir önyargısının bulunmadığını göstermektedir.

II. Friedrich’in bilime ve Müslüman olsalar dahi bilim adamlarına büyük önem verdiği ni Haçlı seferi sırasındaki tutumundan da net bir şekilde anlamaktayız. İmparator, Papa’nın ve fanatik Hristiyan dünyasının baskısına dayanamayıp (geç çıktığı için aforoz edilmesine rağmen) 1228 yılında 6. Haçlı seferini düzenlemiştir. Ancak o, kendinden öncekilerden farklı bir yol izlemiş, fanatik Hristiyanları karşısına almak pahasına Müslümanlarla barışı tercih etmiş ve Kudüs’ü onlardan müzakere yoluyla savaşmadan teslim almıştır.⁵⁴ Bu konuyu başka bir makalede ayrıntılı ele olarak alacağız. Burada altını çizmek istediğimiz husus, II. Friedrich’in bu sefer esnasında dostluk kurduğu Müslümanlarla bilim konusunda yapmış olduğu bilgi alışverişidir.

II. Friedrich, o dönemlerde çok sevilen bir spor ve hobi faaliyeti olan *doğancılık* (yırtıcı bir kuş yardımıyla avlanma) sanatını da Haçlı seferi esnasında rastladığı Filistin Müslümanlarından öğrenmiştir.⁵⁵ Kendisinin kaleme aldığı “*De Arte Venandi cum Avibus*” (Kuşlarla avlanma sanatı üzerine) isimli kitap, onu, kuş biliminin (Ornitoloji) öncüleri arasına koymaktadır. Çünkü bu eser, bugün hala doğancılık sahasındaki en önemli başvuru kaynaklarından sayılmaktadır.⁵⁶ Kuş çeşitleri ve kuşların sınıflandırılması, anatomileri, yaşam sahaları, alışkanlıkları, uçuş özellikleri ve kuşlar hakkında daha birçok ayrıntılı bilgi içeren bu kitapta, II. Friedrich’in kendi şahsi gözlem ve araştırmaları da önemli bir yer tutmaktadır.⁵⁷

Eyyubi Sultanı El-Kamil el-Malik (1218-1238) ile II. Friedrich, şahsen hiç görüşmeler de, iki hükümdar, haçlı seferi esnasında mektuplaşarak ve elçileri vasıtasıyla, “*Yıldızların hareketleri, Aristo mantığı, kan dolaşımı ile cebir ve geometrinin uygulanışı*” gibi konularda birbirlerine birçok soru sorup fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Daha sonra, sultanın elçisi yüksek tahsilli emir Fahr ed-Din, II. Friedrich’in Foggia’daki sarayına gitmiş, imparator onunla dost olmuş, hatta onu, kendi eliyle şövalye ilan etmiştir.⁵⁸ Bu da bize, imparatorun en

⁵² Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 60; Goldmann, *a.g.e.*, s. 19.

⁵³ Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 114; Goldmann, *a.g.e.*, s. 19-20.

⁵⁴ Bu konuda bkz. Houben, *a.g.e.*, s. 49-50; Hans L. Gottschalk, *Al-Malik al-Kâmil von Ägypten und seine Zeit*, Wiesbaden 1958, s. 7-8, 156-160; Heinisch, *Friedrich II. in Briefen und Berichten*, s. 181, 191-193.

⁵⁵ Abulafia, *a.g.e.*, s. 249.

⁵⁶ Goldmann, *a.g.e.*, s. 61-62.

⁵⁷ Kantorowicz: *a.g.e.*, s. 332-336.

⁵⁸ Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 60; Heinisch, *Friedrich II. in Briefen und Berichten*, s. 193.

değer verdiği insanların, hatta dostlarının, hangi dinden ve milletten olursa olsun, öncelikli olarak bilim adamları olduğunu göstermektedir.

II. Friedrich, birçok bilim dalıyla ilgilenmiştir. Ancak sarayında astronomi ve astrolojinin, özel bir yeri olduğunu görüyoruz. Tabii, bu alanlarda da Müslümanların tecrübelerinden yararlanmıştı. Kantorowicz, adını yazmamakla birlikte Müslüman sultanlardan birinin, imparatora değerli bir *usturlab*⁵⁹ gönderdiğini ve onun bu usturlabı, kendi yerini alacak oğlunun yanında dünyadaki en sevdiği varlığı olarak gördüğünü belirtmektedir. Mısır Sultanı El-Kamil ise II. Friedrich'e "*Dokuz Hâkimin Kitabı*" isimli Arapça bir astrolojisi kitabı göndermiştir. Bu kitaptan da yararlandığı muhakkak olan imparatorun saray filozofu ve astroloğu Michael Scotus, daha sonra "*Liber introductorius*" ve "*Liber particularis*" isimli çalışmalarıyla çağının bütün astronomik-astrolojik bilgilerini içeren muhteşem bir ansiklopedi vücuda getirmiştir.⁶⁰

II. Friedrich, Müslümanlardan yalnızca bilim konusunda faydalanmamış, onlara bilgi de transfer etmiştir. Mesela Mısır sultanı için Merlin'in kehanetlerini toplatmış ve Arapça'ya çevirtmiştir. Kendisine ise buna mukabil Tunus'dan bilgelik kitabı "*Sidrach*" (dünyanın ve gökyüzünün bütün katmanlarına dair sorular ve cevaplar içeren kitap) ve "*Bütün Bilgilerin Kitabı*" isimli bir eser gönderilmiştir.⁶¹

II. Friedrich, Müslümanların bilim birikiminden sadece mektupları veya elçileri vasıtasıyla faydalanmamıştır. O, Müslüman bilginleri maiyetinde bulundurmakta da çekinmemiştir. Mesela Palermolu İbn el-Cusi II. Friedrich'in Arapça diyalektiği hocasıydı ve Haçlı seferi esnasında yanındaydı. Matematikçi ve Astronom Alam el-Hanafî (Ta-asif) Sultan el-Kamil tarafından bilimsel soruların cevaplandırılması için geçici olarak imparatora gönderilmişti. Daha sonra sultanın oğlu As-Salih tarafından imparatorun sarayına gönderilen Şaiḥ Sirak ad-Din el-Urmavi ise burada mantık üzerine bir de kitap yazmıştır.

Hükümdarın en yakın çevresinde bulunan iki bilim adamı Hristiyan olmalarına karşın, ikisi de uzun süre Arap-İslam kültürünün egemen olduğu merkezlerde yaşamış ve çalışmışlardır: Bunlardan ilki, yukarıda bahsi geçen saray filozofu ve astroloğu Michael Scotus, ünlü *Toledo Tercüme Okulu*'ndan geliyordu ve Aristo-Arap felsefesini en iyi öğretenlerden sayılıyordu. Ayrıca bu bilgin, Aristo'nun hayvan bilimine dair eserinin Arapça bir nüshasını, Astronom el-Bitruḡi'nin bir eserini ve ünlü İranlı doktor İbni Sina'nın ve Endülüslü doktor ve filozof İbn Rüşd'ün çeşitli eserlerini Latince'ye çevirmiştir. Scotus'un ölümünden sonra (1235) yerini Sultan el-Kamil tarafından Sicilya'ya gönderilen Magister Theodor almıştır. Bu bilgin, Musul'da ünlü Kemaleddin İbn Yunus'tan Felsefe eğitimi almış, Bağdat'da da tıp okumuştur. Bu iki bilgin, II. Friedrich'in sarayında yoğun bilimsel çalışmalar yapmanın yanında Arap devletleriyle yazışmaları da yürütmüşlerdir.⁶²

Son derece meraklı ve öğrenme hırsına sahip olan II. Friedrich'in en önemli özelliklerinden biri de bilim adamlarına ve alanında uzman insanlara, özellikle filozoflara direkt veya mektupları vasıtasıyla sorular sormaktı. Soru sorduğu kişiler arasında, o zamanki Hristiyan anlayışına göre utanç verici kabul edilmesine rağmen, Müslüman bilginler ve sufiler de önemli bir yer tutmaktadırlar.

⁵⁹ Yıldızların ve diğer gök cisimlerinin konumlarını ölçen bir astronomi aleti.

⁶⁰ Kantorowicz, *a.g.e.*, s. 316.

⁶¹ *A.g.e.*, s. 323.

⁶² Goldmann, *a.g.e.*, s. 31-32. Michael Scotus ve Magister Theodor hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kantorowicz, *a.g.e.*, s. 313 vd.

Bu bilginlerden biri, II. Friedrich'in bilgili ve akıllı bir adam olduğunu belirten Şihab ed-Din Ahmed İbn İdrisi el-Karafi'dir. El-Karafi, optik hakkında "gözün algıladığının dikkatle incelenmesi" adlı ilginç bir yazı kaleme almıştır. Bu kitabı II. Friedrich'in iyi tanıdığı, hatta metodolojik olarak kitaptan oldukça etkilendiği anlaşılmaktadır. Çünkü o, bu bilgiden esinlenerek yukarıda bahsi geçen "Kuşlarla Avlanma Sanatı Üzerine" adlı kitabının girişine şunu yazmıştır: „İnsan kulağıyla duyduğundan tam emin olamaz“. Yani bir şey hakkında bütün şüpheleri ortadan kaldıracak şekilde emin olmak, duymak ya da duyduğunu söylemekle değil, yalnızca gözle görmek ve algılamakla olur.

II. Friedrich'in, Müslüman bilim adamlarından öğrendiği en can alıcı bilim metodu, kuşkusuz "deneye dayalı düşünce" metodu, yani "algısal deneyim" vasıtasıyla bilgiye ulaşma yöntemidir. Anlaşılan imparator, bu metodu, hayat felsefesinin de bir parçası haline getirmiştir. Çünkü imparatorun karakteri yakından incelenecek olursa, onun öncelikle duyu organlarının algıladığı ve deneyle ispat edilebilen olguların kesinlik değeri taşıdığına inanan biri olduğu görülür. Onun, Şihab ed-Din'in eserinde bulunan optik yanılgılarla ilgili soruları imparatorun hem bu yönünü tasdik etmekte hem de hayatı ve doğayı anlamak için üstün bir çaba sarfettiğini göstermektedir. Bu sorulardan bazıları şunlardır:

"Kayık küreği, mızrak ve diğer bütün düz nesnelere, bir kısmı suya girince, su yüzeyinden itibaren neden bükülmüş gibi gözükmektedirler?"

"Kanopus yıldızı, doğduğu zaman, gökyüzünün güneyinde en tepede olduğu zamankinden neden daha büyük gözükmektedir. Hâlbuki güney nemli olmamasına rağmen güneşin aynı pozisyonu nemle açıklanıyor. Yoksa güney bölgeler kuru çöllerden mi oluşuyor?"

*"Akıl sağlığı yerinde olmasına rağmen beynine buhar çıkan ya da gözünde katarakt başlayan biri neden gözü dışında siyah sinekler ve sivrisinelere benzeyen ipliksi şeyler görür..."*⁶³

II. Friedrich, Müslümanlar bilgin sufilere de (muhtemelen Michael Scotus'un ölümünden sonra, 1237 ile 1242 yılları arasında) ilginç sorular sormuştur. Anlaşılan onu sufilere yaklaştıran, onların mistik bir yanının olduğu ve bu özelliklerinin bilimsel bakış açılarına da yansımış olmasıdır. Bu soruların büyük bir bölümü, "Quaestiones Siciliana" (Sicilya Soruları) olarak günümüze ulaşmıştır. İmparator, soracağı sorularının birer kopyasını ilk önce Mısır, Suriye, Anadolu, Irak ve Yemen'deki Müslüman bilginlere ve sufilere göndermiş, ancak aldığı cevaplardan tatmin olmayınca, nihayet Mağrip'de (Kuzey Afrika) inziva hayatı yaşayan Ebu Abdullah Ab del-Hakh ibn Sabin isimli bir sufi bulmuştur. Kotb ed-Din (İmanın kutup yıldızı) lakabını taşıyan bu sufi, imparatorun elçisinin getirdiği parasal hediyeleri reddetmiş, sorularını yalnızca Allah rızası için cevaplayacağını bildirmiştir. Ebu Abdullah, soruları cevaplarırken imparatorun birçok kez çok bilgisiz olduğunu ifade etmek suretiyle onu küçümsese de, imparatorun ona soru sormaktan vazgeçmediğini görüyoruz. Sufi bilgin, II. Friedrich'in sorularını ağırlıklı olarak Kur'an'a göre cevaplamıştır. Burada uzun cevapları olan ve müstakil bir çalışmayı gerektiren bu sorulardan bazılarını kısaltarak vermekle yetineceğiz:

1. Aristo, dünyanın ne zamandan beri var olduğu sorusuna, "ebediyetten beri" diye cevap vermiştir. Neden, Aristo bunu kanıtladı mı?
2. Teoloji biliminin amacı nedir?
3. Aristo'nun varlığa ait kategorilerinin (varoluşun ana kavramlarının) sayısı kaçtır ve anlamı nedir?

⁶³ Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 84; Kantorowicz, *a.g.e.*, s. 329.

4. Ünlü Aristo yorumcularından İbn Rüşd'ün ruhun ölmezliği bağlamındaki öğretisi nedir? Ruh ölümsüz mü? Ruhun ölümsüzlüğü konusunda hangi kanıtlar mevcut?

5. Hz. Muhammed "Müminin kalbi, esirgeyen Allah'ın parmakları arasındadır" hadisinin anlamı nedir?⁶⁴

Tabiki, II. Friedrich'in varoluş ve evren hakkındaki soruları bununla sınırlı değildir. O, özellikle yukarda bahsettiğimiz saray filozofu Michael Scotus'a birçok teofilosofik ve metafizik soru yönelmiştir. II. Friedrich'in bilimsel faaliyetleri ve düşünceleri konumuzun sınırlarını fazlasıyla aşacağı için burada bu sorulara değinmeyeceğiz. Biz burada imparatorun, Müslümanların bilimsel birikiminden ne derecede faydalandığı konusunu irdelemeye çalıştık.

Bu başlık altında son olarak şuna değinmek istiyoruz: Müslümanların bilim birikiminden de büyük ölçüde faydalanan II. Friedrich'in bilimsel faaliyetleri ve çabaları sadece onun düşünsel dünyasını ve ufkunu genişletip, Avrupa'nın gelecekteki aydınlanmasının önünün açılmasına katkı sağlamamıştır. Bu çabalar, daha kendi döneminde meyvelerini vermeye başlamıştır. İmparator, 1224 yılında imparatorluk için hukukçu ve idari alanda memurlar yetiştirmek için Napoli'de Avrupa'nın felsefe, teoloji ve fen bilimleri de okutulan ilk devlet üniversitesini kurmuştur. O, ders verecek hocaları ve üniversiteyi din adamlarının, kilisenin ve diğer çevrelerin etkisinden korumak için gerekli tedbirleri de almış, üstelik tebaasına başka üniversitelerde okumayı yasaklamıştır.⁶⁵ Böylece Avrupa'nın laik eğitim sisteminin de temelini atmıştır. Tıp eğitimi ise Bologna Üniversitesi'nde vermeye devam edilmiş, ancak Salerno Tıp Fakültesi'nde eğitim süresi, ilk üç yılı mantık dersine ayrılmak üzere sekiz yıla çıkarılmıştır. Böylece eğitim alanında bir devrim yapılmıştır. Çünkü Almanların ilk üniversitelerini Heidelberg'de kurmak için daha 150 yıl beklemeleri gerekecekti.⁶⁶

E. II. Friedrich'in Ölümü ve Hakkındaki İslam Bağlamındaki Düşünceler ve Spekülasyonlar

II. Friedrich'in alışlagelmişin, yani atalarının kemikleşmiş dini ve dünyevi kabullerinin dışına çıkma cesaretini göstererek farklılaştığını ve dünya tarihinin değişiminde önemli rol oynadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Tabiki, tabuları kıran bu tutumuyla, başta Papalık olmak üzere tutucu Hristiyan dünyasının büyük tepkisine neden olmuştur. Bu tepkiler, papalığın propagandasının etkisi altında kalan kronistlerin eserlerinde dahi kendini, ağır suçlamalar, hatta karalamalar şeklinde gösterebilmektedirler. Bu kronistlerin en radikallerinden biri, şüphesiz Parmalı Fransiskan Rahip Salimbene'dir (ölm. 1288). Salimbene, ömrünün son birkaç yılında kaleme aldığı kroniğinde imparator hakkında (İncil'de felakete uğrayanları imparatorla özdeşleştirerek) son derece negatif bir karakter tahlili yapmaktadır. Salimbene'ye göre: "...Friedrich'in kendisi, İtalyan şehirlerine düşmanlık ve ayrılık tohumları ekerek bütün dünyayı mahveden ahlaksız, bölücü, zındık ve Epikürcü⁶⁷ bir insandı..."⁶⁸ Salimbene'nin iddialarına göre, 1250'li yıllarda öldüğünde güya II. Friedrich'in cesedi kokmuş, bu koku etrafa yayılmış ve bu yüzden cenazesi atalarının gömülü olduğu Palermo'ya (gerçekte Friedrich Palermo'da defnedilmiştir) götürülemediği; lanetlenen vücudu kurtlanmış, büyük bir acıyla çürümüş, etleri parça parça düşmüş ve bu nedenle cenazesini kimse taşımak istememişti. Salimbene iddialarına şöyle devam ediyor:

⁶⁴ Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 85-92; Kantorowicz, *a.g.e.*, s. 321-323.

⁶⁵ Schaller, *a.g.e.*, s. 29; Nette, *a.g.e.*, s. 32; Goldmann, *a.g.e.*, s.61.

⁶⁶ Goldmann, *a.g.e.*, s. 61-62.

⁶⁷ Burada Friedrich, insanın ölümünden sonra ruhunun da öldüğünü savunan Helenistik dönem Yunan filozofu Epikür'ün (M.Ö. 341-270) fikirlerine yakınlık duymakla veya benimsemekle suçlanmaktadır.

⁶⁸ Salimbene von Parma, *Die Chronik des Salimbene von Parma* (=Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit. Zweite Gesamtausgabe, Bd. 93), nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae bearbeitet von Alfred Doren, Bd. 1, Leipzig 1914, s. 8.

“Fakat unutma ki Friedrich, hemen hemen daima, kendisini besleyen, koruyan ve yükselten kiliseyle anlaşmazlığa son derece düşküdü ve kiliseyle mücadele etmişti. O, Tanrı’ya inanmıyordu... Eğer iyi bir Katolik olsaydı ve Tanrı’yu, kiliseyi ve kendi ruhunu sevseydi, dünya liderleri arasında onun gibisine az rastlanırdı.”⁶⁹

Burada Papa’yla aynı fikirde olmadığı ve kilisenin kabüllerine aykırı hareket ettiği için II. Friedrich’i kiliseye ihanet ve nankörlük etmekle suçlayan Salimbene, imparatorun bu yüzden mahvolduğunu da ileri sürmektedir.

Salimbene’nin iddialarına göre, kilise, kutsal toprakları Müslümanlardan geri alması için II. Friedrich’i Kudüs’e göndermiştir; o ise, onlarla anlaşma yapmıştır. Hatta bununla da kalmayıp: “Tanrı’nın mabedinde alenen Muhammed’in adını okutmuştur”⁷⁰ Kudüs Patriği Gerold’un Papa’ya yazdığı 26 Mart 1229 tarihli mektuba göre ise II. Friedrich’in Müslüman adetlerine göre yaşadığını duyan Eyyübi sultanı, ona aynı zamanda dansçı da olan şarkıcılar ve hokkabazlar göndermiştir. II. Friedrich, akşam âlemlerinde Arap içecekleri içmiş, Arap kıyafetleri giymiştir, tamamen bir Arap gibi davranıp Müslümanlarla birlikte eğlenmiştir. Ayrıca onlara karşı sadece cömert değil, aynı zamanda israfkar da olmuştur.⁷¹

Salimbene kroniğinde ve Gerold’un mektubunda imparatora yöneltilen bu tür suçlamaların birçoğu, doğal olarak onun İslam ve Müslümanlara olan ilgisi bağlamında dile getirilmiştir. Elbette bu tür suçlamalar, başka kroniklerde de mevcuttur. Mesela İngiliz kronistler Roger von Wendover (ölm. 1236) ve Matthäus von Paris’in (ölm. 1259) naklettiğine göre, Papa IX. Gregor (1227-1241), 1229 yılında II. Friedrich’i çok ağır eleştirmiştir. Papanın iddiasına göre, II. Friedrich, Haçlı seferi sırasında Müslümanlarla yemek yemiş, dans etmeleri ve Müslümanlarla cinsel ilişkiye girmeleri için onlara Hıristiyan kızlar göndermiştir; Arapların adetlerini Hristiyanlık inancından daha fazla teşvik etmiştir. Hristiyanlık ve Hz. İsa’dan çok Hz. Muhammed ve İslam’ın takipçisi olmuştur. Buna rağmen, bir eleştiri yazısı kaleme alarak Hz. Muhammed, Hz. İsa ve Hz. Musa’yı sahtekarlar olarak nitelemiştir. Papa, 10 Temmuz 1239 tarihli bir genelgesinde de imparatorun Hz. İsa’nın Tanrı’nın oğlu olduğuna inanmadığını belirtmiştir.⁷² Ayrıca Papa, Mayıs/Haziran 1239’da yayınladığı bir felaket manifestosunda, II. Friedrich’i denizden çıkan ve Katolik inancını, hatta dünyayı yok etmeye çalışan bir hayvana benzetmiştir. II. Friedrich de aynı yılki bir genelgesinde Papa’ya aynı suçlamaları yöneltmiştir. Bir yıl sonraki Papa’ya hitaben yazdığı açık mektubunda ise kendini adaleti tesis edecek, kiliseyi doğru yola getirecek ve gururluların “boynuzunu” kıracak güçlü bir aslan olarak nitelemiştir. Bunun üzerine Papa da onu deccal ilan etmiştir.⁷³ II. Friedrich ile Papa arasındaki kavga böyle sürüp gitmiştir.

II. Friedrich’in İslam ve Müslümanlarla yakın ilişki içerisinde olması, imparatorun Müslüman olup olmadığı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, bu konuda hem imparatorun kendi döneminde hem de daha sonraki dönemlerde birçok spekülasyon ortaya atılmıştır. Arap tarihçi İbn el-Furât (ölm. 1405) bu konuda şöyle yazmıştır: “İmparator o yıl vefat etti... İmparatorun gizli bir Müslüman olduğu söyleniyor”⁷⁴ Adını bilmediğimiz çağdaş bir Hristiyan müellife göre: “Onun Muhammed’in dinini kabul etmediğini öğrenen Papa

⁶⁹ Salimbene, *a.g.e.*, s. 355-357.

⁷⁰ *A.g.e.*, s. 353.

⁷¹ Heinisch, *Friedrich II. in Briefen und Berichten*, s. 181-182.

⁷² *A.g.e.*, s. 204-205. Fakat Matthäus Paris, II. Friedrich’in hem İslam’a Hristiyanlıktan daha yakın olduğu hem de üç peygamberi hilekârlar olarak nitelediği iddialarının iftiradan ibaret olduğunu belirtmektedir. Heinisch, *Friedrich II. in Briefen und Berichten*, s. 208.

⁷³ H. M. Schaller, “Endzeiterwartungen und Antichrist-Vorstellungen in der Politik des 13. Jahrhunderts”, Gunther G. Wolf (Ed.), *Stupor Mundi. Zur Geschichte Friedrichs II. von Hohenstaufen*, Darmstadt 1982, s. 433-434.

⁷⁴ Goldmann, *a.g.e.*, s. 8.

ve diğer bütün Hristiyanlar, büyük bir endişe ve şüpheye kapılmışlardı.”⁷⁵ Hans Niese, 1912 yılında imparatorun dini düşüncesi hakkında şu sonuca varmıştır: “*Friedrich’in Hristiyan dininin öğretilerine inanmadığından şüphe yoktur.*”⁷⁶ Benzer bir iddiaya da, Gerhard Goldmann’ın 2006 yılında çıkan kitabında rastlıyoruz: Goldmann’a göre: “*İmparator hayatı boyunca yavaş ama devamlı olarak Katolikliten uzaklaşıp İslam’a yaklaştı.*”⁷⁷

Esasında bu iddiaları destekleyen çok şaşırtıcı bir gerçek bulunmaktadır: 56 yaşındaki II. Friedrich, Puglia’daki Fiorentino Kalesi’nde ölüm döşeginde yatarken, üzerinde Sistersiyen rahiplerinin giydiği gri bir elbisesi bulunuyordu. Aslında kendisinin hayatı boyunca Sistersiyen Tarikatı’yla yakın ilişkileri olmuştu. Ölüm döşegindeyken Palermo’ya götürülmek isteyen II. Friedrich, buradaki katedralde, büyük babası II. Roger ile anne ve babasının yanına defnedilmek istiyordu. Nitekim oraya da defnedildi. 1781 yılında tabutu, bu katedral içinde başka bir yere nakledilmek üzere, Kraliyet Eski Eserler İdaresi’nin gözetiminde açıldığında hiç beklenmeyen çok ilginç bir sürprizle karşılaşıldı: Gri bir Sistersiyen elbisesiyle ölen imparatorun üzerinde kraliyet kartalları işlemeli ipekten Arap elbiseleri vardı. Ayrıca üzerinde keten bir iç elbise de bulunuyordu ve bu elbise, II. Friedrich’e sultan olarak biat edildiğini yazan Kufi harfleriyle süslenmişti. Kılıcı Arap kılıfındaydı ve ipek çizmeleri üzerine geyik motifleri dokunmamıştı. Kafasında inci ve diğer mücevherlerle süslenmiş bir başlık bulunuyordu. Yan tarafındaki deri yastıklar üzerinde ise tacı ve yerküre duruyordu, fakat kraliyet mühüleri üzerinde daima mevcut olan haç yoktu.⁷⁸

Acaba II. Friedrich, Müslüman koruma birliğine, defnedildikten sonra kıyafetlerinin değiştirilmesini mi vasiyet etmişti? Esasında o, Kudüs’de muezzin, teslis (Baba-Ogul-Kutsal Ruh) inancına aykırı olan “*Allah çocuk edinmemiştir*” ayetini okuduğu zaman da buna hiçbir tepki göstermemiştir.⁷⁹ Bütün bunlar onun gizli bir Müslüman olduğunu mu göstermektedir? Bunu bilemiyoruz. Çünkü bu konuda şüphe bırakmayan kesin delillere sahip değiliz. Mesela imparatorun Müslümanları çok sevmekle birlikte Müslüman olduğunu ifade ettiğine dair henüz hiçbir tarihi kayda rastlamadık.

Şüphesiz, II. Friedrich hakkında hem kendi döneminde hem de daha sonraki zamanlarda çok olumlu düşünen insanlar da olmuştur. Mesela kronist Saba Malaspina (ölm. 1298), bir müddet papanın sekreterliğini yapsa da, II. Friedrich’in bilime son derece önem veren, her alanda öğrenme ve araştırma aşkıyla dolu olan büyük bir hükümdar olduğunu tarihe not düşmek ihtiyacı hissetmiştir.⁸⁰ Matthäus Paris ise II. Friedrich öldüğünde kroniğine şunları kaydetmiştir: “*Ama o anda, dünya hükümdarlarının en büyüğü, dünya harikası ve dünyayı değiştiren insan Friedrich öldü.*”⁸¹ Ayrıca Matthäus, Friedrich-Papa kavgasında imparatora iftira atıldığını, hatta bu konuda halkın bile aynı kanıda olduğunu yazmaktadır. Kroniste göre halk, bu konuda şunu dile getiriyordu:

“*Ne demek oluyor şimdi bu? Geçmiş zamanlarda Papa, İmparatoru, Muhammed’e ve Sarazen*⁸² *kanunlarına İsa’dan ve Hristiyanlık inancından daha yakın olmakla suçladı; dile getirilmesi korkunç, ama şimdi de imparatoru, kaleme aldığı hakaret yazısında, hem*

⁷⁵ Heinisch, *Friedrich II. in Briefen und Berichten*, s. 190.

⁷⁶ Niese, *a.g.e.*, s. 32.

⁷⁷ Goldmann, *a.g.e.*, s. 103.

⁷⁸ Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 9-10; Goldmann, *a.g.e.*, s. 7; Gabrieli, *a.g.m.*, s. 94; Almond, *a.g.e.*, s. 55.

⁷⁹ Heinisch, *Friedrich II. in Briefen und Berichten*, s. 192.

⁸⁰ Horst, *Der Sultan von Lucera*, s. 114.

⁸¹ Matthäus von Paris, “Aus der Chronik des Matthäus von Paris”, Klaus J. Heinisch, *Kaiser Friedrich II. Sein Leben in zeitgenössischen Berichten*, ausgewählt und mit einem Nachwort und Anmerkungen versehen von Klaus J. Heinisch, München 1969, s. 170-171.

⁸² “Sarazen”, Haçlı seferleri sırasında Avrupalıların Müslümanlara verdiği isimdir.

Muhammed'i hem İsa'yı hem de Musa'yı hilekâr olarak nitelemekle suçluyor. Hâlbuki imparator, mektuplarında Tanrı'dan alçakgönüllülükle ve Katolik tarzda bahsetmektedir. Son mektubunda ise Papa'nın makamını değil şahsını hedef almaktadır. Ayrıca bildiğimiz kadarıyla rahatsız edici bir şekilde herhangi bir zındıklık ve kilise dışılık ne bildirmekte ne de iddia etmektedir. İmparator, bize, kazançlarımızı elimizden alacak soyguncular ve tefeciler de göndermiyor!"⁸³

İtalyan şair Dante (ölm 1321), İlahi Komedyası adlı eserinde II. Friedrich'i hem zındık olarak görmek hem de erdemli bir şövalye olarak övmektedir.⁸⁴

II. Friedrich'in genel olarak Müslüman tarihçilerde de olumlu bir izlenim bıraktığını görüyoruz. Tabiki bunda, imparatorun Müslüman dostu olması birinci derecede etkili olmuştur. Örneğin Ebul Fida'ya (ölm. 1331) göre: *"İmparator Frankların krallarından biriydi. Cömertti, felsefe, mantık ve tubba hayrandı. Ahalisinin büyük bölümü Müslüman olan Sicilya'da yetiştiği için Müslümanları severdi."* İmparatorun bu bilimlere hayran olduğunu, kimliği belli olmayan dönemin başka bir Arap müellifi de onaylamakta ve onun yüksek bir ruhi olgunluk seviyesine ulaştığını kaydetmektedir.⁸⁵

19. ve 20. yüzyıllarda da bu konuda aynı düşüncüyü paylaşan birçok entelektüel yaşamıştır. Mesela tarihçi Ferdinand Gregorovius (ölm. 1891), II. Friedrich hakkında şöyle yazmaktadır: *"II. Friedrich, bütün hatalarıyla ve erdemleriyle, yaşadığı yüzyılın en mükemmel ve en dahi insanıdır ve o yüzyılın kültürünün temsilcisi olmuştur."*⁸⁶ II. Friedrich'in bilime ilgisine istinaden bilim düşmanı kilise babalarını eleştiren ve Endülüs Devleti'nin yüksek kültürünü öven ünlü Filozof Friedrich Nietzsche (ölm. 1900), daha muhteşem bir tespit yapmaktadır. Düşünürü göre, Haçlı şövalyeleri, gerçekte 19. yüzyıl Avrupa kültüründen bile daha zengin ve ileri bir kültürle savaşmışlardır. Çünkü onlar ganimet peşindeydiler ve Haçlı seferleri ileri derecede deniz korsanlığından başka birşey değildi.⁸⁷ Karl İpser ise II. Friedrich hakkında şu sonuca varmıştır:

"Bütün alanlarda sahip olduğu inanılmaz bilgisiyle bilgileri bile hayrete düşürüyordu. Dokuz dil biliyordu. Arap dili, felsefe, matematik ve diğer disiplinlerdeki olağanüstü bilgisini, Kudüs tacına ve yüksek tahsilli Müslüman emirlerle şahsi dostluğuna borçluydu."⁸⁸

Biz de II. Friedrich'in her insan gibi, hataları olmakla birlikte, tarihin yetiştirdiği ender hükümdarlardan olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü o, bilime büyük önem vermiş ve özellikle İslam bilim mirasından faydalanmak suretiyle Batı aydınlanmasının öncülerinden biri olmuştur. Başarılarında kendisinin dâhi bir insan olmasının yanında, bir hükümdar olarak siyasi ve askeri güce de sahip olmasının büyük etkisi olmuştur. II. Friedrich'e *"Deccal"*, *"Zındık"*, *"Kâfir"*, *"Tiran"*, *"Kilise'ye zulmeden"* gibi sıfatlar verilmesi ve bütün felaket senaryolarının merkezine yerleştirilmesi, hemen hemen tamamen Papalığın yürüttüğü karalama propagandasına dayanmaktadır. Çünkü II. Friedrich, kiliseye boyun eğmemiş, kilisenin talep ettiği Haçlı seferini bahaneler bularak ertelemiş, daha sonra çıkmak zorunda kaldığı bu sefer esnasında ve diğer zamanlarda Müslümanlarla dost olmuş, özgür düşünmüş, bilim ve aydınlanmayı öne çıkarmıştır. Bu tutumun, siyasal dinciliğin sosyal ve siyasal yaşama hemen hemen tamamen egemen olduğu, bu nedenle insanların özgür düşünemediği, hatta onların yerine kilisenin düşündüğü, kiliseye karşı gelenlerin afarozla cezalandırıldığı bir

⁸³ Matthäus, *a.g.e.*, s. 72-73; Heinisch, *Friedrich II. in Briefen und Berichten*, s. 208.

⁸⁴ Farrel, *a.g.e.*, s. 27.

⁸⁵ Heinisch, *Friedrich II. in Briefen und Berichten*, s. 169-170.

⁸⁶ Nette, *a.g.e.*, s. 149.

⁸⁷ Nietzsche, *Götzendämmerung*, s. 277-279.

⁸⁸ Karl İpser, *Kaiser Friedrich der Zweite. Leben und Werk in Italien*, Hammer Verlag, Leipzig 1942, s. 19.

dönemde, normal karşılanmayacağıının unutulmaması gerekir. Göz önünde bulundurmamız gereken diğer önemli bir gerçek ise, Papalığın bu propagandayı dini otoritesini, nüfuzunu ve sınırsız maddi imkânlarını kullanarak gerçekleştirmiş olmasıdır. Bilhassa bütün ülkeye yayılan Fransiskan Tarikatı müridleri, Papalığın propagandasını yaymakta çok etkin bir rol oynamışlardır. II. Friedrich'in taraftarları ise onu, Mesih ve barışın hükümdarı olarak yüceltmişlerdir. Ancak imparatorluk genelgesi ve manifestoları Avrupa saraylarında fazla etkili olamamıştır.⁸⁹

Sonuç

İmparator II. Friedrich, İtalya'da doğmuş, annesinin memleketi Sicilya'da sıradışı bir çocukluk geçirmiştir. Kozmopolit bir yapıya sahip olan ve yüzyıllardır büyük bir Müslüman nüfusu da barındıran Sicilya, onun kişiliğinin oluşumunda önemli rol oynamıştır. Daha çocukluğunda Müslümanlarla ve İslam kültürüyle tanışan II. Friedrich'in bu kültürü, önemli ölçüde benimsediğinden şüphe yoktur. Küçük yaşta anne ve babasının ölmesi nedeniyle kendisiyle bir prense layık şekilde ilgilenilmediği ve eğitim verilmediği, dolayısıyla daha serbest hareket ettiği gerçeği, küçüklüğünde çevresinde bol miktarda bulunan Müslümanlarla sık sık temasa geçmiş olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Çocukluğunda bir Müslüman bilginden eğitim alıp almadığını, dolayısıyla bu eğitimin İslam kültürüne ilgi duymasında etkili olup olmadığını yeterli kanıt olmadığı için bilemiyoruz. Fakat kati surette biliyoruz ki, 52 yıllık hükümdarlığı süresince bu kültürle ve Müslümanlarla bağına neredeyse hiç koparmamış, tam tersine bu bağı daha da kuvvetlendirmiştir. Hatta Lucera'da Müslümanlar için bir koloni kurmuş ve sık sık burada ikamet etmiştir. Kendi koruma alayını bile Müslümanlara çok güvendiği için Müslüman savaşçılardan oluşturmuştur. Anlaşılan çocukluğunda öğrendiği Arapça'yı sonradan daha da geliştirmiştir. Haçlı Seferleri sırasında da Müslümanlarla dost olmuş, Müslüman bilginlere ve emirlere felsefe, fizik, matematik, geometri, astronomi, mantık gibi birçok bilim dalında onlarca soru sormuştur.

Papalığın birçok dayatmacı zihniyetine cesaretle karşı çıkan II. Friedrich'in bilim transferi için dahi olsa Müslümanlarla yakın ilişkiler kurması, elbette Papa başta olmak üzere çeşitli fanatik çevrelerin büyük tepkisine neden olmuştur. Kaldı ki, II. Friedrich, Hristiyan fanatizminin vücut verdiği bilime düşmanlık ve Hristiyan kültürü dışındaki kültürleri reddetme anlayışını yıkmaya cesaret etmiştir. Bu nedenle imparator, defalarca kilise tarafından afaroz edilmiş ve dinsizlikle suçlanmıştır. Fakat o, yine de tutumundan vazgeçmemiş, Papayla hayatı boyunca mücadele etmiştir. Bu mücadelenin, Kilise hegemonyasının kırılmasına, dolayısıyla Avrupa aydınlanma sürecinin başlamasına da zemin hazırladığından şüphe yoktur.

II. Friedrich'in Papalıkla düştüğü anlaşmazlıkta onun İslam dünyasıyla yakın bağı ve bilimin İslam dünyasından Batı'ya nakdedilmesi ve geliştirilmesi meselesi, önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim rasyonel düşünen ve pragmatik bir karaktere sahip olan II. Friedrich, dünyada üstünlüğü ele geçirmenin ana ölçütünün bilimde ilerlemek olduğunun bilincine varmış bir hükümdardı. Muhtemelen İslam'ın bilimi teşvik ettiğini biliyordu. Kimbilir belki de çocukluğunda İslam bilginlerinden ders alırken Kur'an'ın onlarca ayetinde bilimin önemine yapılan vurguyu bizzat bu ayetleri okuyarak veya dinleyerek öğrenmiştir. Papalığın bütün eleştirilerine ve karalama propagandalarına rağmen Müslümanların bilim üretmenin gereğini yerine getirdiğini görerek İslam bilginlerinden mümkün olduğunca yararlanmaya çalışmıştır. Çünkü Rönesans'dan beri Batı, nasıl bilimde dünyaya öncülük yapıyorsa, o dönemde de eski Yunan bilim mirasını devralan, geliştiren ve kendi tecrübeleriyle zenginleştiren Müslümanlar, bilimde dünyaya örnek oluyorlar; adeta dünyaya liderlik yapıyorlardı. II. Friedrich, Latince'ye

⁸⁹ Fransiskan Tarikatı'nın propaganda faaliyetleri için bkz. Houben, *a.g.e.*, s. 225.

tercüme ettirmek suretiyle bu Yunan-Arap bilim mirasını mümkün olduğu kadar Batı'ya aktarmaya çalışmış ve böylece Ortçağ Avrupa karanlığında kuvvetli bir meşale yakmıştır. Bu nedenle bilimin öncülerinden kabul etmemiz gereken II. Friedrich'in bu bilim meşalesini tam zamanında devraldığı söylenebilir, çünkü o dönemde artık herşeyin tam tersine döndüğü uzun bir değişim sürecine girilmiştir: Roller değişmiştir; dört asırdır devam eden Müslüman bilgeliği, 13. yüzyıldan itibaren özellikle din istismarcısı, bilim ve akıl düşmanı çevrelerin etkisiyle yavaş yavaş derin bir uykuya dalarken, Batı dünyasında, bu tür çevrelerin etkisi kırılarak bilimsel bir uyanış ve bilinçlenme süreci başlamıştır. Bu uyanış süreci, Rönesans'la zirveye ulaşmış ve nihayet bugünkü Avrupalı bilgi toplumu oluşmuştur. Biz mesela Almanya'da sıradan vatandaşların bile evlerinde kütüphane olduğuna, entelektüellerin evlerinin ise adeta şehir kütüphanesi izlenimi verdiğine bizzat şahit olduk. Vefat eden böyle bir entelektüelin çocukları tarafından bizzat bize, bir keresinde Tarih ile ilgili onlarca kitap hediye edilmiştir. Maalesef İslam dünyası, bu noktada hala oldukça duyarsızdır. Ortaçağ'da savaşa bile yüzlerce kitapla giden Müslüman liderlere rastlanırken, bugün İslam dünyasında okumak olağandışı bir alışkanlık haline gelmiştir.

Bilindiği üzere, Avrupalılar bilimde liderliği ele geçirdikten sonra dünya tarihine yön veren birçok fizikçi/astrofizikçi, filozof, sosyolog ve diğer bilim adamları ağırlıklı olarak Batı'dan çıkmıştır. Mesela 20. Yüzyıla kadar: Leonardo da Vinci, Galileo Galilei, İsaac Newton, Johannes Kepler, Albert Einstein, Friedrich Nietzsche, Immanuel Kant, Sigmund Freud; günümüzde: Stephen Hawking, Michio Kaku, Alex Filipenko, Geoffrey Marcy ve diğerleri... Bugün İslam dünyası, İslam'ın da ısrarla teşvik ettiği bilime tekrar sarılırsa, Farabi, Biruni, İbni Sina, İbn Rüşd gibi dev bilim adamlarının yetiştirilmesi bugün de mümkün olacaktır.

II. Friedrich'in Müslüman olup olmadığı sorusuna gelince: Bu konuda kuvvetli işaretler olsa da, imparatorun hayattayken Müslüman olduğuna dair hiçbir beyanı olmamıştır. Esasen din özel alan olduğu için bizi ilgilendiren, II. Friedrich'in hangi dinden olduğundan çok, onun insanlığın düşünsel gelişimine, dünyada bilimin ilerlemesine, başka bir ifadeyle dünyanın aydınlanma sürecine, barış içinde beraber yaşama kültürüne hangi katkılarda bulunduğu ve diğer kültürlerle nasıl baktığı meselesidir. Bu bağlamda II. Friedrich'in, üzerine düşeni fazlasıyla yapan örnek bir tarihi şahsiyet olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü birçok kaynak, İslam kültürüne ve Müslümanlara dinsel önyargılardan uzak bir özel ilgi beslediğini ve onların bilimsel birikiminden faydalanmaya çalıştığını açıkça göstermektedir. Hristiyanlık dışındaki dinlere ön yargısız bakmanın mümkün olmadığı Ortaçağ Avrupa'sını göz önüne alırsak, II. Friedrich'in kendi çağını kat kat aştığı sonucuna varırız. Avrupalıların bilgisizlik toplumundan bilgi ve bilim toplumuna, düzensizlik ve siyasi kaos toplumundan düzen toplumuna, mezhep kavgaları toplumundan hoşgörü toplumuna (en azından kendi aralarında) geçişinde şüphesiz, II. Friedrich gibi güçlü ve bilge bir hükümdarın öncülüğünün büyük rolü olmuştur. Bu yüzden biz, onu, Batılı araştırmacılar gibi sadece "*kültürler arasındaki hükümdar*" olarak değil, "*filozof kral*" olarak da nitelememiz gerektiğini düşünmekteyiz.

Zira unutulmamalıdır ki, genel olarak hoşgörü siyaseti hakim olsa da, başka dinlere ve kültürlerle, bilhassa Müslümanlara, Avrupa'da bugün dahi önyargısız yaklaşılammamaktadır. Biz eğitimimiz için bulunduğumuz süre içerisinde Almanya'da bunun birçok örneğine bizzat yaşayarak tanık olmuş bulunuyoruz. Ayrıca biliyoruz ki, geçtiğimiz yıllarda İslam peygamberi, karikatürler aracılığıyla değişik Avrupa ülkelerinde aşağılanmıştır. Buna ilaveten, binlerce insan, Avrupa'nın İslamlaştırıldığı gerekçesiyle PEGIDA⁹⁰ ve diğer isimler altında organize olarak

⁹⁰ PEGIDA= Patriotiche Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes: Avrupa'nın İslamlaşmasına Karşı Çıkan Vatandaşlar.

Almanya'nın çeşitli şehirlerinde İslam/Müslüman karşıtı gösteriler düzenlemişlerdir. Bütün bu gerçekler düşünüldüğünde, diğer dinlere ve kültürlere hayati boyunca saygılı bir tutum sergileyen II. Friedrich'in, dinin ve dini fanatizmin Avrupa'da hayatın bütün alanlarına yön verdiği 13. asırda bile büyük bir ruhi olgunluğa ulaşmış olduğu anlaşılmaktadır ve bu gayet dikkate şayandır.

Kaynakça

Ana Kaynaklar:

COSENZA, Gotfrid von, "Aus der Geschichte der Taten Kaiser Friedrichs II. des sogenannten 'Nicolaus Jamsilla' D.I.", *Kaiser Friedrich II. Sein Leben in zeitgenössischen Berichten*, ausgewählt und mit einem Nachwort und Anmerkungen versehen von Heinisch, Klaus J., München 1969, s. 30-33.

"DIE KLEINE SIZILIANISCHE CHRONIK", Heinisch, Klaus J., *Kaiser Friedrich II. Sein Leben in zeitgenössischen Berichten*, ausgewählt und mit einem Nachwort und Anmerkungen versehen von Klaus J. Heinisch, München 1969, s. 11-29.

EICKELS, Klaus van, *Kaiser Friedrich II.: Leben und Persönlichkeit in Quellen des Mittelalters*, Düsseldorf 2000.

HEINISCH, Klaus J. (Ed.), *Kaiser Friedrich II. in Briefen und Berichten seiner Zeit*, Darmstadt 1968.

MATTHÄUS von Paris, "Aus der Chronik des Matthäus von Paris", Heinisch, Klaus J., *Kaiser Friedrich II. Sein Leben in zeitgenössischen Berichten*, ausgewählt und mit einem Nachwort und Anmerkungen versehen von Klaus J. Heinisch, München 1969, s. 54-171.

SALİMBENE VON PARMA, *Die Chronik des Salimbene von Parma* (=Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit. Zweite Gesamtausgabe, Bd. 93-94), nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae bearbeitet von Alfred Doren, 2 Bde., Leipzig 1914.

Kitaplar ve Diğer Araştırmalar

ABULAFIA, David, *Herrscher zwischen zwei Kulturen. Friedrich II. von Hohenstaufen*, Berlin 1991.

ABULAFIA, David, "The End of Muslim Sicily", *Muslims under Latin Rule 1100-1300*, Ed.: James M. Powell, Princeton 1990, s. 103-133.

AHMAD, Aziz, *A History of Islamic Sicily*, Edinburgh 1975.

ALMOND, Ian: *Two faiths, one banner: when Muslims marched with Christians across Europe's battlegrounds*, London 2009.

BURNETT, Charles S. F., "Some comments on the translating of works from Arabic into Latin in the mid-twelfth century", Zimmermann, Albert/ Craemer-Ruegenberg, Ingrid, *Orientalische Kultur und europäisches Mittelalter*, Berlin/New York 1985, s. 161-171.

EHMANN, Johannes, *Luther, Türken und Islam. Eine Untersuchung zum Türken- und Islambild Martin Luthers (1515-1546)*, Gütersloh 2008.

- EICKELS, Klaus van, "Herrscher zwischen den Kulturen?", *Kaiser Friedrich II. (1194 - 1250): Welt und Kultur des Mittelmeerraums*, Begleitband zur Sonderausstellung im Landesmuseum für Natur und Mensch, Ed.: Mamoun Fanza, Mainz 2008, s. 66-81.
- FARREL, Joseph, *Sicily. A Cultural History*, Oxford 2012.
- GABRIELI, Francesco, "Friedrich II. und die Kultur des Islam", *Stupor Mundi. Zur Geschichte Friedrichs II. von Hohenstaufen*, editör: Gunther G. Wolf, Darmstadt 1982, s. 76-94.
- GOLDMANN, Gerhard: *Deutscher Kaiser und Muslim?: Über die Beziehungen Friedrichs II. von Hohenstaufen zum Islam*, 3. überarbeitete Auflage, Norderstedt 2012.
- GOTTSCHALK, Hans L., *Al-Malik al-Kâmil von Ägypten und seine Zeit*, Wiesbaden 1958.
- GÜMEÇ, Karamuk: "II. Frederich von Hohenstafen'ın İslam Dünyası ile İlişkileri ve Arapça Kroniklere Yansımaları", *Belleten LVII, Sayı 219*, Augustos 1993, s. 446-479.
- HORST, Eberhard, *Der Sultan von Lucera: Friedrich II. und der Islam*, München 2009.
- HORST, Erberhard, *Friedrich der Staufer. Die Biographie*, München 2000.
- HOUBEN, Hubert, *Kaiser Friedrich II. (1194-1250). Herrscher, Mensch und Mythos*, Stuttgart 2008.
- HUNKE, Sigrid, *Allahs Sonne über dem Abendland. Unser arabisches Erbe*, Stuttgart 1960.
- IPSER, Karl, *Kaiser Friedrich der Zweite. Leben und Werk in Italien*, Leipzig 1942.
- KANTOROWICZ, Ernst, *Kaiser Friedrich der Zweite*, 3. unveränderte Auflage, Berlin 1931.
- LEDER, Stefan, "Der Kaiser als Freund der Muslime", *Kaiser Friedrich II. (1194 - 1250): Welt und Kultur des Mittelmeerraums*, Begleitband zur Sonderausstellung im Landesmuseum für Natur und Mensch, Ed.: Mamoun Fanza, Mainz 2008, s. 82-91.
- METCALFE, Alex: *The Muslims of medieval Italy*, Edinburgh 2009.
- NETTE, Herbert, *Friedrich von Hohenstafen, in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Hamburg 1975.
- NIESE, Hans, *Zur Geschichte des geistigen Lebens am Hofe Kaiser Friedrichs II.*, unveränderter repografischer Nachdruck aus: *Historische Zeitschrift*, 108. Band (Dritte Folge – 12. Band) 1912, s. 473-540, Darmstadt 1967.
- NIETZSCHE, Friedrich, *Jenseits von Gut und Böse. Vorspiel einer Philosophie der Zukunft*, Leipzig 1886.
- NIETZSCHE, Friedrich, *Götzendämmerung. Der Antichrist. Ecco Homo. Gedichte*, mit einem Nachwort von Alfred Baeumler, Stuttgart 1954.
- SCHALLER, Hans Martin, *Kaiser Friedrich II. Verwandler der Welt*, Göttingen-Berlin-Frankfurt 1964.

- SCHALLER, Hans Martin, "Endzeiterwartungen und Antichrist-Vorstellungen in der Politik des 13. Jahrhunderts", Gunther G. Wolf (Ed.), *Stupor Mundi. Zur Geschichte Friedrichs II. von Hohenstaufen*, Darmstadt 1982, s. 418-448.
- STÜRNER, Wolfgang, *Friedrich II., Teil 1: Die Königsherrschaft in Sizilien und Deutschland 1194-1220*, Darmstadt 1992.
- TAYLOR, Julie Anne, *Muslims in Medieval Italy: The Colony at Lucera*, Lanham 2003.
- YILDIZ, Yusuf, *Osmanlı-Habsburg İlişkileri. Kânûnî-Şarlken-Busbecq*, TTK, Ankara 2013.

1994 yılında Almanya’da II. Friedrich’in resminin basıldığı bir posta pulu. Resmin orijinali Vatikan Kütüphanesi’ndeki “*Manfred manuscript*”de (Codex palatinus latinus 1071, II. Friedrich’in “*De Arte Venandi cum Avibus*” isimli eserinin bir el yazması) bulunmaktadır.

**HISTORY
STUDIES**

198

Volume 9
Issue 1
March
2017